

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. ทบทวนวิธีศึกษาวิจัย

การศึกษาการแพร่กระจายของงานแปลวรรณกรรมจีนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ส่วนใหญ่แล้วจะมุ่งเน้นไปด้านการศึกษาวรรณกรรมร้อยแก้วเป็นหลัก ด้านการแพร่กระจายของวรรณกรรมประเภทร้อยกรองจีนโบราณยังไม่ค่อยมีผู้ศึกษาหรือกล่าวได้ว่าแทบจะไม่มีการรวบรวมงานแปลร้อยกรองมาก่อน ทั้งนี้พบว่าได้มีงานแปลร้อยกรองจีนโบราณในสำนวนภาษาไทยอยู่หลายสำนวนและมีการแพร่กระจายของงานแปลร้อยกรองจีนแทบจะทุกรูปแบบประพันธ์และทุกยุคสมัย ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการศึกษารวบรวมงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนที่มีวิวัฒนาการมากกว่า 3,000 ปีจึงได้เสนอหัวข้อวิจัย “การแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณสมัยกรุงรัตนโกสินทร์” หัวข้อวิจัยนี้ อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดและระเบียบวิธีวิจัยตามทฤษฎีวรรณคดีเปรียบเทียบแนวทางการศึกษาอิทธิพลของวรรณคดี วัตถุประสงค์สำคัญและรายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1.1 วัตถุประสงค์ในการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาหัวข้อนี้โดยแบ่งเป็น 4 ข้อ คือ ข้อแรก เพื่อรวบรวมงานและจัดระเบียบงานแปลวรรณกรรมประเภทร้อยกรองจีนโบราณที่แพร่กระจายในสมัยรัตนโกสินทร์ให้เป็นระบบ ข้อสอง เพื่อศึกษาวิเคราะห์การกระจายผลงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยศึกษาขอบเขต ลักษณะหรือรูปแบบของการแพร่กระจายวรรณกรรมในตำแหน่งที่แพร่กระจายหรือแหล่งกำเนิดวรรณกรรมเป็นหลัก ข้อสาม เพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลการกระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ด้านขอบเขต ลักษณะหรือรูปแบบของการแพร่กระจาย โดยพิจารณาในตำแหน่งผู้รับอิทธิพลวรรณกรรมนั้นเป็นสำคัญ ข้อสี่ เพื่อศึกษากระบวนการแพร่กระจาย ได้แก่ เงื่อนไขหรือปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการแพร่กระจายวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

1.2 ขอบเขตของงานวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมงานแปลวรรณกรรมประเภทร้อยกรองจีนยุคประวัติศาสตร์จีนตอนต้น (ยุคก่อนราชวงศ์โจวหรือก่อนคริสตศวรรษที่ 11) จนถึงปลายสมัยราชวงศ์ซิง (คริสตศวรรษที่ 19) ซึ่งได้แพร่กระจายในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 จวบจนรัชกาลปัจจุบัน โดยศึกษารวบรวมข้อมูลถึงปี พ.ศ.2553 (ค.ศ.2010) ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาได้แก่ สิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ซึ่งงานวิจัยนี้ได้แบ่งออกเป็น 3 หมวด ได้แก่

หมวด ก กลุ่มข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่ สิ่งพิมพ์ที่พิมพ์เผยแพร่งานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณเฉพาะด้านหรือประเภทงานเขียนที่มีบทร้อยกรองจีนโบราณปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรโดยตรง ได้แก่ (1) ประเภทหนังสือและตำราประกอบการเรียนการสอนวิชาวรรณคดีจีน (2) ประเภทหนังสือแปล

ร้อยกรองจีนหรือกวีนิพนธ์จีน (3) ประเภทหนังสือนิยายจีนโบราณ (ศึกษาเฉพาะกลุ่มนวนิยายประวัติศาสตร์และอิงประวัติศาสตร์ งานวิจัยนี้ไม่ได้ศึกษาหนังสือกลุ่มนิยายกำลังภายใน) (4) ประเภทงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (5) ประเภทวารสารและนิตยสารที่เกี่ยวข้อง

หมวด ข กลุ่มคาถาคะเนหรือกลุ่มส้อมตัวอย่าง ได้แก่ สิ่งพิมพ์ที่ผู้วิจัยคาดการณ์ว่าน่าจะมีความเป็นไปได้ว่ามีการแพร่กระจายของงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณ ในที่นี้ได้ศึกษารวบรวม 2 ประเภท คือ (1) ประเภทหนังสือเรียนหรือตำราเรียนวิชาประวัติศาสตร์จีน อารยธรรมจีน วัฒนธรรมจีนและปรัชญาจีน (2) ประเภทหนังสือหรือตำราเรียนวิชาอารยธรรมตะวันออกและวรรณคดีเปรียบเทียบ

หมวด ค เอกสารสำคัญอื่น ๆ หรือหมวดของสิ่งพิมพ์ที่เคยแพร่กระจายในรูปแบบของการจัดจಾರในสถานที่สำคัญที่ได้ปรากฏในประเทศไทย

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมผสานระหว่างระเบียบวิธีวิจัยเชิงวิเคราะห์ (Analytical research) ประเภทวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical research) และวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) ประเภทวิจัยเชิงสำรวจและวิจัยเชิงพัฒนาการ (Survey research and Development research) โดยมุ่งเน้นการสำรวจและศึกษาพัฒนาการและข้อเท็จจริงของการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณในสมัยรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีศึกษาทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ วิธีศึกษาค้นคว้า รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง หรือการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) 2) การเก็บข้อมูลภาคสนามหรือการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ 3) การรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามผู้รู้อย่างไม่เป็นทางการ จากนั้นเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบโมเดลตารางและแผนภูมิที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลที่กำหนดขึ้นเอง แต่ทั้งนี้ได้ผ่านกระบวนการกรั่นกรองและตรวจสอบความแม่นยำอย่างเป็นระบบตามที่ได้แจกแจงขั้นตอนการดำเนินงานโดยละเอียดแล้วในบทที่ 3

การวิเคราะห์ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการกระจายผล ด้านผลการกระจายและด้านกระบวนการแพร่กระจายตามทฤษฎีวรรณคดีเปรียบเทียบแนวทางศึกษาอิทธิพลและการแพร่กระจายของวรรณคดี

2. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

2.1 การจัดระเบียบการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ งานวิจัยนี้มีรูปแบบของการจัดเก็บรวบรวมงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ให้เป็นระบบ 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

กรุงรัตนโกสินทร์ ตารางแสดงผลการเทียบเคียงรายชื่อ่นักกวียุคถึงที่งานวิจัยศึกษากับกวียุคถึงที่มีรายชื่อในตำรา “กวีถึง 300 บท” ตารางประมวลรายชื่อบทกวีโบราณที่แพร่หลายยุคก่อนสมัยราชวงศ์ฮั่น ตารางแสดงรายชื่อบทกวีจีนโบราณแต่ละยุคสมัยที่ได้รับความนิยมถ่ายทอดเป็นสำนวนภาษาไทยในภาพรวม ตารางแสดงผลชื่อเรื่องสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่งานแปลบทกวีจีนโบราณเป็นสำนวนภาษาไทยแจกแจงตามหมวดหมู่แต่ละประเภท เป็นต้น ตารางทั้งหมดนี้ปรากฏอยู่ในบทที่ 5 ของงานวิจัย

(3) ตาราง ZGSTYB:JJ 中国古诗泰译本一览表 Zhongguo Gushi Taiyiben Yilan Biao:JJ "ตารางแสดงการแพร่กระจายของงานแปลร้อยกรองจีนโบราณในสำนวนภาษาไทย-----เทียบเคียงกับยุคสมัยและรายชื่อนักกวีชาวจีนแห่งประวัติศาสตร์จีน" เป็นตารางที่ปรากฏอยู่ในภาคผนวก ก ของงานวิจัย ตาราง ZGSTYB:JJ มีความสำคัญ ดังนี้ หนึ่ง เป็นตารางประมวลรายชื่อยุคสมัย ประเภทของร้อยกรองจีน รายชื่อนักกวีชาวจีนที่สำคัญ ๆ ในประวัติศาสตร์จีน สอง เป็นตารางที่ได้มีการประมวลระดับความมีชื่อเสียงของนักกวีจีนและบทกวีจีนแต่ละบทโดยสังเขป สาม เป็นตารางประมวลผลสภาพโดยรวมของการแพร่กระจายงานแปลร้อยกรองจีนโบราณแต่ละยุคสมัยในประวัติศาสตร์จีน สี่ เป็นตารางประมวลผลการแพร่กระจายงานแปลบทกวีจีนของผู้แปลชาวไทยที่มีชื่อเสียงจากสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ห้า เป็นตารางที่สร้างความน่าเชื่อถือและจัดว่ามีคุณภาพในระดับหนึ่ง เนื่องจากได้ผ่านกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนอีกทั้งยังได้ผ่านการตรวจสอบโดยเจ้าของภาษาที่มีความเชี่ยวชาญทักษะที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์จีน ความรู้ด้านวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณ ทักษะความสามารถด้านการเทียบเคียงรายชื่อและเนื้อหาบทกวีจีนกับสำนวนค้นฉบับ เป็นต้น

2.1.3 วิธีผนวกสาระข้อมูลสำคัญ

ด้านข้อมูลประกอบการพิจารณาปรากฏการณ์งานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีน โบราณในกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น ประวัติและทักษะของผู้แปลที่มีชื่อเสียงที่มีต่องานแปลบทกวีจีน งานวิจัยนี้ได้รวบรวมไว้ใน ภาคผนวก ก ด้านเนื้อหาบทกวีจีนที่ได้รับความนิยมแปลเป็นภาษาไทยรวบรวมไว้ในภาคผนวก ข เป็นต้น

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

2.2 การกระจายผลของวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณที่ปรากฏในประวัติศาสตร์จีน

จากการศึกษาพบว่าวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณที่แพร่หลายในประวัติศาสตร์จีนมีหลักฐานปรากฏตั้งแต่ก่อนสมัยราชวงศ์ฉินจนกระทั่งปลายราชวงศ์ซ่ง ร้อยกรองโบราณที่มีความเก่าแก่ที่สุดคือ

“กู่เกอเหยา” 古歌谣 หรือ “หมินเจียนเกอเหยา” 民间歌谣 ซึ่งก็คือประเภทลำนำเพลงชาวพื้นเมืองที่ได้รับ การจัดกลุ่มอยู่ในวรรณกรรมประเภทภาษาที่มีเสียงสัมผัสหรือที่เรียกว่า “อวิ๋นเหวิน” 韵文 ขณะที่ “กู่เกอ เหยา” ถือว่าเป็นจุดกำเนิดของร้อยกรองโบราณในประวัติศาสตร์จีน “ซือจิง” 诗经 และ “ฉู่ฉือ” 楚辞 ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่มีวิวัฒนาการสืบทอดมาจาก “กู่เกอเหยา” จัดได้ว่าเป็นวรรณกรรมต้นแบบของวิวัฒนาการ ร้อยกรองจีนโบราณแต่ละประเภทในยุคสมัยต่อมา ร้อยกรองจีนแต่ละยุคสมัยต่างมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะตนภายใต้วิวัฒนาการที่มีความสัมพันธ์กันและเชื่อมโยงกันทางขนบนิยมและระบบการปกครองแต่ละ ยุคสมัยที่สืบทอดกันมาอย่างเป็นลำดับต่อเนื่อง เมื่อได้ประมวลรายชื่อ่นักกวีที่มีชื่อเสียงแต่ละยุคสมัย พบว่า นักกวีที่มีชื่อเสียงเป็นที่แพร่หลายค่อนข้างสูง ในยุคราชวงศ์ฮั่น ได้แก่ โจโจ โจอี โจลิด ไช่หยงหวังชาน หลิวจิน ช่งหรง ลู่อวิน พานเยี่ย จั่วซือ ไช่เหยียน ตัวแทนนักกวียุคเว่ยจินหนานเป่ย ได้แก่ เกาหยวนหมิง เกิงซัน เกาหงจิ่ง เฉวี่ยเต้าเหิง เป็นต้น ยุคราชวงศ์ถัง ได้แก่ หวังป้อ เมิ่งห้าวหราน หวังซ่งหลิง หวังเหวย หลี่ไป๋ ตู้ฝู หลิวอี้ชี่ ไป่จิวอี้ หลี่เชิน ช่งจื่อเวิน ลั่วปิ่นหวัง เฉินจื่ออั้ง เหอจื่อจาง จางจิวหลิง ขุยห้าว เกาซือ เฉินเชิน เมิ่งเจียว หลิวจงหยวน เวินดิงอวิ๋น หลิวอิน เหว่ยจวง เจี่ยเต้า ตู้มู่ หลี่ซังอิน เป็นต้น ยุคราชวงศ์ซ่ง ประกอบด้วย หลิวอี้ ฝานจงเยียน โววหยางชีว ซูซือ หลี่ซิงจ้าว ลู่อิว ซิงซิงจี้ เป็นต้น นักกวี แต่ละยุคสมัยล้วนมีความสามารถในการประพันธ์ภาษาฉันทลักษณ์ซึ่งเป็นที่นิยมแต่ละยุคสมัยต่างกัน โดยมี ทั้งรูปแบบชื่อโบราณที่เรียกว่า “กู่ตี้ซือ” 古体诗 ประเภทที่เรียกว่า “จิ้นตี้ซือ” 近体诗 ที่นิยมในสมัยถึง ประเภท “ฉือ” 词 ที่นิยมในสมัยซ่ง ทั้งนี้ร้อยกรองยุคสมัยราชวงศ์ถังประเภท “ซือ” 诗 และร้อยกรองประเภท “ฉือ” ในสมัยราชวงศ์ซ่งได้รับความนิยมในการแพร่หลายอย่างสูงสุด ส่วนในยุคราชวงศ์หยวนรูปแบบการ ประพันธ์มีวิวัฒนาการที่ต่างไปจาก “ซือ” และ “ฉือ” ค่อนข้างมาก “ฉวี” 曲 เป็นรูปแบบประพันธ์ที่นิยมสมัย ราชวงศ์หยวน โดยเป็นประเภทภาษามีสัมผัสสำหรับประพันธ์งานละคร ตัวแทนนักประพันธ์ที่สำคัญ ๆ ยุค ราชวงศ์หยวน ได้แก่ กวานฮันซิง เฉินฉ่าอาน ไป่ฝู หม่าจื่อเอียน ส่วนยุคราชวงศ์หมิงและชิง เนื่องจากเป็น ยุคสมัยอันรุ่งโรจน์ของงานประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว ดังนั้นแม้ว่างานประพันธ์ประเภท “ซือ” จะมืออยู่เป็น จำนวนมากแต่ก็ไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับเช่นร้อยกรองโบราณที่แพร่หลายในยุคก่อนหน้านั้น

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

2.3 ด้านผลการกระจายของงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

2.3.1 ขอบเขตของการแพร่กระจาย

(1) ขอบเขตของยุคสมัยที่มีการแพร่กระจายวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณในสำนวนภาษาไทย วรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณซึ่งเป็นที่แพร่หลายในสำนวนภาษาไทยและปรากฏอยู่ในสมัยกรุง รัตนโกสินทร์นั้น เมื่อได้นำมาศึกษาเปรียบเทียบกับแหล่งกำเนิด พบว่ามีการแพร่กระจายของงานแปลร้อย กรองจีนโบราณแทบจะทุกยุคสมัยในประวัติศาสตร์จีน ทั้งเป็นยุคที่ปกครองประเทศจีนระยะเวลายาวนาน

เช่น ยุคราชวงศ์ฮั่น ยุคราชวงศ์ถัง หรือยุคจ้านกั๋ว ยุคราชวงศ์ฉินที่ปกครองประเทศเพียงระยะเวลาไม่ถึง 20 ปี นอกจากนั้นยังพบว่ามี การแพร่กระจายของประเภทร้อยกรองจีนโบราณที่มีชื่อเสียงแทบจะทุกประเภทอีกด้วย ทั้ง “ซือจิง” 诗经 “ฉู่ฉือ” 楚辞 “เย่วฝู่” 乐府 “กู่ถึซือ” 古体诗 “จิ้นถึซือ” 近体诗 “ฉือ” 词 และ “ฉิว” 曲 ทั้งนี้พบว่า ร้อยกรองจีนโบราณที่นิยมนำมาแปลเป็นสำนวนภาษาไทยมากที่สุด คือ ร้อยกรองจีนสมัยราชวงศ์ถัง ซึ่งได้มีสิ่งพิมพ์หลายเรื่องอ้างอิงและแปลผลงานของนักกวียุคถังไว้โดยเฉพาะ ร้อยกรองจีนโบราณในยุคราชวงศ์จิ้นตะวันออก (ตงจิ้น) เป็นประเภทร้อยกรองที่ได้รับความนิยมรองลงมา ร้อยกรองโบราณประเภท “ฉือ” ในยุคราชวงศ์ซ่งซึ่งเป็นที่นิยมสูงสุดควบคู่กับร้อยกรองประเภท “ซือ” ยุคดังกล่าวได้รับความนิยมนิยมทั่วไป ซึ่งกระแสนิยมแปลร้อยกรองยุคซ่งเมื่อเปรียบเทียบกับชื่อโบราณในยุคแรกเช่น “ซือจิง” และ “ฉู่ฉือ” หรือเมื่อเทียบกับชื่อโบราณในยุคราชวงศ์ฮั่นกลับได้รับความนิยมน้อยกว่า โดยเฉพาะยังเป็นรองผลงานกวีของเถาหยวนหมิงในยุคจิ้นตะวันออก ส่วนร้อยกรองประเภท “ฝู่” 赋 ในยุคราชวงศ์ฮั่น ได้รับความนิยมน้อยที่สุด คือมีสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่เพียงเรื่องเดียวเท่านั้น ลักษณะเด่นของขอบเขตงานแปลร้อยกรองจีนโบราณในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์อีกประการหนึ่ง คือ งานแปลร้อยกรองจีนโบราณที่ปรากฏมีทั้งบทกวีที่มีระดับความยากถึงยากมาก ใ้ว่าจะมีเพียงเฉพาะบทกวีที่มีขนาดสั้นและง่ายต่อการแปล บทกวีโบราณ เช่น บทกวียุคจ้านกั๋ว ประเภท “ฝู่” หรือประเภทชื่อโบราณ แม้ว่าจะเนื้อหาที่ยากมากแต่ก็ยังมีผู้นำมาแปลเป็นสำนวนภาษาไทยจำนวนหนึ่ง หรือบทกวีที่มีความยาวมาก เช่น “หลิวเซา” 离骚 “ขงเจี๋ยตงหนานเฟย” 孔雀东南飞 ก็ได้มีผู้แปลเอาไว้หลายสำนวน

(2) ความนิยมในตัวนักกวีและบทกวีจีนที่ได้รับการถ่ายทอดนำแปลเป็นภาษาไทย

จากผลสำรวจจำนวนสิ่งพิมพ์ที่ดีพิมพ์เผยแพร่บทกวีจีนและจำนวนบทกวีที่ได้รับการนำมาแปลเป็นภาษาไทย พบว่าผลงานของนักกวีชาวจีนยุคถังได้รับความนิยมสูงสุด รองลงมาได้แก่ ผลงานนักกวียุคจิ้นตะวันออก ยุคจิ้นตะวันออกมีผลงานของนักกวีเถาหยวนหมิงแพร่หลายมากที่สุด โดยแหล่งพิมพ์ที่เผยแพร่ผลงานกวีนิพนธ์ของหลี่ไป๋และตู้ฝู่มีจำนวนมากเท่ากัน รองลงมาได้แก่ เถาหยวนหมิง และหวังเหวย ตามด้วยเมิ่งห้าวหรานและตู้ฝู่ นักกวีที่ได้รับความนิยมในระดับต้นรายอื่น เช่น หวังจื่อฮวาน เมิ่งเจี๋ย หลี่เซิน หลิวจงหยวน หลี่ซังอิ่น เป็นต้น แต่หากพิจารณาจากจำนวนบทกวีของนักกวีแต่ละท่านที่ได้รับความนิยมนำมาถ่ายทอดเป็นสำนวนภาษาไทย พบว่าส่วนใหญ่เป็นนักกวียุคถังเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ผลงานของตู้ฝู่และหลี่ไป๋ได้รับความนิยมแปลเป็นภาษาไทยมากที่สุด จำนวนบทกวีของตู้ฝู่ที่แพร่หลายเป็นสำนวนภาษาไทยอาจจะมีมากกว่าของหลี่ไป๋ กล่าวคือ มีผู้คัดเลือกกวีนิพนธ์ของตู้ฝู่ถ่ายทอดเป็นสำนวนภาษาไทยมากกว่า 40 บท ขณะที่ผลงานกวีนิพนธ์ของหลี่ไป๋ได้รับการคัดเลือกแปลเป็นภาษาไทยจำนวนมากกว่า 30 บท อีกทั้งมีการเลือกแปลผลงานของตู้ฝู่ค่อนข้างหลากหลาย ขณะที่การเลือกแปลบทกวีของหลี่ไป๋ของสิ่งพิมพ์แต่ละเล่มค่อนข้างซ้ำกัน นักกวียุคถังที่ได้รับความนิยมรองลงมา ได้แก่ ไป๋จวีอี้ หวังเหวย ตู้ฝู่ เมิ่งห้าวหรานและหลิววีซี ตามลำดับ

ด้านบทกวีที่ได้รับความนิยมถ่ายทอดเป็นสำนวนภาษาไทยส่วนใหญ่เป็นบทกวียุคราชวงศ์ถัง เช่นเดียวกัน โดยพบว่า เป็นบทกวียุคถังของนักกวีคนสำคัญ ๆ ที่ได้รับการจารึกรายชื่ออยู่ในแบบเรียนและ ตำรา “กวีถัง 300 บท” 唐诗三百首 ที่ชาวจีนส่วนใหญ่รู้จักและท่องจำได้ บทกวีจีนโบราณที่ได้รับความนิยมอันดับต้น คือ “จิ้งเย่ซือ” 静夜思 ของหลี่ไป๋ และ “จู่หลี่ก่วน” 竹里馆 ของหวังเหวย รองลงมาคือ “ชุนเสี่ยว” 春晓 โดยเมิ่งหัวหฺราน นอกจากนี้ยังมีบทกวีที่มีชื่อว่า “เจียงเสวี่” 江雪 ของ หลิวจงหยวน “หุยเซี่ยวโหว่ซู่” 回乡偶书 ของเหอจื่อจาง “เจิงเปี่ย” 赠别 ของตู้มู่ “อู่จื่ออิน” 游子吟 ของเมิ่งเจียว “เต็งกวานเฉวี่โหลว” 登鹳雀楼 โดยหวังจื่อฮฺวาน ซึ่งล้วนเป็นบทกวีที่ได้รับความนิยมแปลซ้ำกันมากกว่า 4 แห่งพิมพ์ ด้านนักกวีหญิงที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือ หลี่ซิงจ้าว ซึ่งเป็นนักกวียุคช่งและยังถือได้ว่าเป็น ตัวแทนนักกวียุคช่งที่ได้รับความนิยมสูงกว่านักกวีรายอื่นใดในยุคสมัยเดียวกัน บทกวีของหลี่ซิงจ้าวที่ ค่อนข้างได้รับความนิยมแปลกันอย่างแพร่หลายคือ “เซิงเซิงมาน” 声声慢 ส่วนด้านงานแปลภาษาฉันท ลักษณ์จีนยุคราชวงศ์หยวน หมิงและชิงนั้น พบว่าราชวงศ์หมิงและชิงไม่ค่อยมีผลงานแปลประเภท “ซือ” แพร่หลายเท่าใดนัก ขณะที่งานแปลยุคราชวงศ์หยวนประเภท “ฉวี” และ “ซือ” มีผู้แปลไว้ทั้งสองประเภท แต่ผลงานที่ปรากฏก็นับว่าน้อยมาก ทั้งนี้ที่แพร่หลายเป็นผลงานของ ทังเสียนจู่ ซื่อเค่อผ่า จิวจิ้น สวีจื่อมอ เป็นต้น

สรุปสภาพโดยรวมของปรากฏการณ์การแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณเป็นสำนวนภาษาไทย นั้นมีทั้งที่แปลผลงานของนักกวีที่มีชื่อเสียงและไม่มีชื่อเสียง พบว่าผลงานของนักกวีที่มีชื่อเสียงประมาณ 90 กว่าเปอร์เซ็นต์ได้รับการเผยแพร่เป็นสำนวนภาษาไทย นักกวีที่มีชื่อเสียงระดับต้นแต่ไม่มีการเผยแพร่ งานแปลของท่านเหล่านั้นปรากฏเป็นส่วนน้อย ส่วนขอบเขตทางด้านลักษณะของบทกวีที่แพร่หลายในสำนวน ภาษาไทยมีทั้งที่มีขนาดยาวและเป็นบทกวีขนาดสั้น ข้อจำกัดด้านระดับความยาก-ง่ายในตัวของบทกวีต้นฉบับ ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการแพร่กระจายเป็นสำนวนภาษาไทย แต่ก็ได้พบข้อสังเกตด้วยการเลือกแปลบทกวี ก่อนยุคราชวงศ์ฉิน หากเป็นบทกวีที่มีเนื้อหายาวมาก การแปลจะเลือกแปลเป็นตอน การแปลแบบสรุปความ ไม่ค่อยเป็นที่นิยม นอกเสียจากใช้วิธีสรุปความสำคัญด้วยการพรรณนาในรูปความเรียงแทน

2.3.2 รูปแบบของการแพร่กระจาย

การแพร่กระจายของวรรณกรรมแปลร้อยกรองจีนโบราณที่ปรากฏในกรุงรัตนโกสินทร์นั้นมีทั้งการ เผยแพร่ในรูปของสิ่งพิมพ์ สื่อเว็บไซต์ การจดจากรตามโบราณสถานและศาลเจ้าจีนต่าง ๆ เป็นต้น แต่สำหรับ รูปแบบของการแพร่กระจายที่งานวิจัยนี้ศึกษารวบรวมเน้นประเภทสิ่งพิมพ์เป็นหลัก จากการศึกษาวิจัยพบว่า เฉพาะประเภทสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่งานแปลบทกวีจีนก็ปรากฏอยู่ค่อนข้างหลากหลาย สิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ งานแปลบทกวีจีนมีทั้งประเภทที่มีการเผยแพร่เพื่อการศึกษาเรียนรู้ เผยแพร่เพื่อประสงค์ที่จะถ่ายทอดศิลปะ ความงดงามของรูปกวีและเนื้อหาของบทกวี เพื่อที่จะถ่ายทอดความลุ่มลึกของทัศนคติของชาวจีนโบราณที่มีต่อความสัมพันธ์

ระหว่างวิถีชีวิตกับธรรมชาติหรือทางด้านปรัชญาจีน หรือเผยแพร่เป็นบางส่วนเพื่อประกอบการอ้างอิงหรือยกตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นยังมีลักษณะของการเผยแพร่ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ การเผยแพร่เพื่อประโยชน์ด้านการศึกษาเรียนรู้มักจะมีเนื้อหาที่เข้มข้นและการจัดลำดับการนำเสนอที่มากกว่าและละเอียดกว่าประเภทอื่น อีกทั้งยังพบว่าการเผยแพร่บทกวีจีนในลักษณะของสิ่งพิมพ์ประเภทเพื่อประโยชน์ในด้านการศึกษาเรียนรู้ทั้งเพื่อการศึกษาในศาสตร์ทางด้านวรรณคดีจีนเฉพาะด้าน และในศาสตร์ประยุกต์หรือศาสตร์ข้ามแขนงวิชา ได้แก่ ศาสตร์วรรณคดีเปรียบเทียบ ศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมศาสตร์ ได้แก่ ประวัติศาสตร์สากล อารยธรรมโลก เป็นต้น ในที่นี้ขอแจกแจงสิ่งพิมพ์ที่มีการเผยแพร่งานแปลบทกวีจีนในแต่ละประเภท ดังนี้

2.3.2.1 สิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่งานแปลบทกวีจีนเฉพาะด้านที่พบในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีทั้งประเภทตำราเรียน หนังสือ วารสารและงานวิจัย แสดงรายละเอียดได้ดังนี้

(1) สิ่งพิมพ์ที่นำไปใช้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาโดยเป็นตำราเรียนทางด้านประวัติวรรณคดีจีน ได้แก่

1-1 ตำราเรียน “วิวัฒนาการกวีนิพนธ์จีน” เรียบเรียงโดยอาจารย์ ชง อิงคเวทย์ เผยแพร่งานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนแทบจะทุกยุคสมัย คือตั้งแต่ยุคของซือจิง เป็นต้นมากระทั่งถึงยุคสมัยถึง เผยแพร่ในปี พ.ศ.2507

1-2 “ตำราเรียนวิชาประวัติวรรณคดีจีน” ของอาจารย์วิชัย พิพัฒนานุกฤษฎ์ เผยแพร่บทกวีจีนของยุคซือจิง กระทั่งถึงยุคสมัยฮั่น ประเภท “เข่วฝู่” เป็นหลัก เผยแพร่ราวปี พ.ศ.2518

1-3 “หนังสือประวัติวรรณคดีจีน” ของอาจารย์สุภัทร ชัยวัฒน์พันธุ์ เผยแพร่ผลงานกวีนิพนธ์จีนในทุกยุคสมัย ตั้งแต่ยุคซือจิงกระทั่งปลายราชวงศ์ชิง เป็นผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2546

(2) สิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือแปลบทกวีจีนที่ส่วนใหญ่พิมพ์เผยแพร่เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาทางความคิดและความลึกซึ้งทางภาษา วิจิตรศิลป์ รวมไปถึงคุณค่าเชิงวรรณคดีร้อยกรองจีน ได้แก่ ผลงานแปลซึ่งเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยุ้จักในเมืองไทย ประกอบด้วย

2-1 ผลงานของ ชง อิงคเวทย์ “ซือจิง บุษบาช่อแรกของกวีนิพนธ์จีน” “ผู้นือ ผกางามแห่งจินใต้” “โจโจ โจอี โจอิด ยอดกวียุคสามก๊ก” เป็นต้น เผยแพร่ในปีเดียวกัน คือ ปี พ.ศ.2535

2-2 ผลงานของ จ่าง แซ่ตั้ง “บทกวีจีน” เผยแพร่ในปี พ.ศ.2517 ได้คัดเลือกบทกวียุคสมัยต่าง ๆ แปลเป็นภาษาไทยทั้งนี้ค่อนข้างจะเน้นแปลบทกวียุคถึงเป็นสำคัญ

2-3 ผลงานของโชติช่วง นาดอน เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ.2529-2540 ได้แก่ “เงาพระจันทร์ในคมกระบี่” “คม คำ คมกวี” “กวีเต๋าเถาหยวนหมิง” “ยังมีดอกไม้ให้เธอ” “ในกวีมีภาพใน

ภาพมิกวี” ผลงานแปลทั้ง 5 เล่มนี้มีบทกวีที่แปลเป็นภาษาไทยของแทบทุกยุคสมัย เช่นเดียวกัน แต่ที่มากกว่าสมัยใดก็เห็นจะเป็นบทกวียุคถึงอีกเช่นเดียวกัน

2-4 ผลงานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ จำนวน 2 เล่ม คือ “หยกใสร้ายคำ” และ “เก็ถแก้วประกายกวี” เน้นถ่ายทอดบทกวียุคถึงและช่วงเป็นสำคัญ เผยแพร่ช่วงปี พ.ศ.2541

2-5 ผลงานของอุ้ย บุญภัทร ที่เพิ่งจะเผยแพร่ในปี พ.ศ.2549 หรือช่วง 6-7 ปีที่ผ่านมา คือ “ร้อยบทกวีถาง”

(3) ประเภทวารสารที่มีคอลัมน์ตีพิมพ์เผยแพร่งานแปลบทกวีจีนอย่างต่อเนื่อง ได้แก่

3-1 วารสารจันทร์เกษม ที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่งานแปลบทกวีจีนของ ยง อิงคเวทย์ ไปแล้วหลายหัวข้อ ได้แก่ “วรรณคดีสมัยขงจื้อ” (กลอนสามร้อยบท) “ตำนานขนมจั้งและจินตวิคนแรกของจีน” “วรรณคดีสมัยฮั่น” “โจโฉ โจสิค โจผี ยอดกวียุคสามก๊ก”

“โตโผ อรรถกวีที่ยิ่งใหญ่สมัยถัง” และ “เทวกวีหลิ่แป๊ะ” เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ.2507-2519

3-2 วารสารจีน-ไทย สองภาษารายเดือน ซึ่งมีงานแปลบทกวีจีนยุคถึงเผยแพร่โดยเฉพาะภายใต้คอลัมน์ที่มีชื่อว่า “เรียน โคลงกลอนสมัยถึง” เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ.2545-2552

(4) ประเภทงานวิจัย จากการศึกษารวบรวมพบว่ามีเพียงชิ้นเดียวคือ งานวิจัย หัวข้อ

“วิเคราะห์เทียบร้อยกรองประเภท “กลอน” ของไทยและร้อยกรองประเภท “ฉือ” ของจีน” ซึ่งเป็นงานปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตของ ดาวร ลิกขโกศล ที่เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2526

(5) และสิ่งพิมพ์ประเภทที่มีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-จีนในรูปแบบหนึ่ง คือ หนังสือ “พระราชวังบางปะอิน” ที่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่คำโคลงอักษรจีน จารึกในพระป้าย 17 องค์ ณ พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ นับว่าเป็นสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่งานกวีจีนที่มีความเก่าแก่เกือบร้อยปี เป็นงานศึกษาที่ทรงคุณค่าชิ้นหนึ่งของงานวิจัยนี้ เผยแพร่ในสำนวนภาษาไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2462 เป็นต้นมา

2.3.2.2 งานแปลบทกวีจีนที่เผยแพร่ในลักษณะของการเป็นตัวอย่างอ้างอิงในงานศึกษาประเภทต่าง ๆ ที่พบเห็นจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

(1) หนังสืออ่านทั่วไปประเภทเสริมความรู้ทางด้านวัฒนธรรมจีนและอารยธรรมจีน

1-1 หนังสือ “วัฒนธรรมประเทศจีน” ซึ่งบริษัทตลาดา พับลิเคชั่น จำกัด ในเครือของ

สำนักพิมพ์สุภาพใจ ซื่อลิสสิทธ์จากสำนักพิมพ์ Higher Education Press The Overseas

Chinense Affairs Office of the State Council ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แปลเป็นฉบับ

ภาษาไทย มีบทกวีฉือจิง บทกวียุคฮั่นประเภทเย่วฝู ยุคราชวงศ์เหนือ-ใต้ ถึงและช่วง เผยแพร่

เป็นตัวอย่างยุคละ 2-3 บท เผยแพร่เป็นภาษาไทยฉบับสมบูรณ์เมื่อปี พ.ศ.2550

1-2 หนังสือชุดวัฒนธรรมจีน เผยแพร่โดยสำนักพิมพ์ในเครือสุขภาพใจเช่นเดียวกัน หนังสือชุดนี้เดิมเป็นลิขสิทธิ์ของสำนักพิมพ์ในสิงคโปร์ ในชุดมี 10 เล่ม เล่มที่มีการเผยแพร่ บทกวีจีน คือ “ต้นกำเนิดเทศกาลจีน” อ้างถึงบทกวีบทหนึ่งของหวังเหว่ยที่พรรณาถึงการรวมญาติของชาวจีนในเทศกาลลงหยางซึ่งตรงกับวันที่ 9 เดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน และ บทกวียุคเหยาซุ่น บทกวีของชวีหยวน บทกวีเถาหยวนหมิง บทเพลงพื้นบ้านยุคราชวงศ์เหนือได้ อย่างละบทที่ได้แปลไว้เป็นบางส่วนของหนังสือ “ประตูลัทธิวัฒนธรรมจีน” ในหมวดวรรณคดีจีน เผยแพร่ในปี พ.ศ.2552

1-3 หนังสือ “ประวัติอารยธรรมจีน” ของเพ็ชรี สุมิตร ที่มีการแพร่กระจายบทกวีจีนของนักกวีที่มีชื่อเสียงบางราย เช่น เถาหยวนหมิง หลี่ไป๋ ตู้ฝู่ เป็นต้น เผยแพร่ในปี พ.ศ.2516

(2) หนังสืออ่านทั่วไปประเภทเสริมความรู้และสุนทรีย์แห่งปรัชญาจีน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลงานของโชติช่วง นาดอน ได้แก่ หนังสือ “วิถีแห่งเต๋า” “ความสงบสุขแห่งญาณ” “คิดได้ถูกชีวิตสงบเย็น” บทกวีที่เผยแพร่ล้วนเป็นบทกวีที่มีเนื้อหาเตือนสติหรือมีแนวคิดเชิงปรัชญาของนักกวีชาวจีนที่มีชื่อเสียงหลายคน รวมถึงมีผลงานส่วนหนึ่งเป็นของภิกษุชาวจีน และจากการศึกษาเปรียบเทียบกับผลงานของผู้แปลรายเดียวกันอีก 5 เล่มที่กล่าวถึงข้างต้น พบว่ามีบทกวีหลายบทมีการตีพิมพ์ซ้ำ นอกจากนั้นยังมีผลงานของบุญศักดิ์ แสงระวี อีกเล่มหนึ่ง ชื่อเรื่อง “สายธารแห่งปัญญา” เผยแพร่บทกวีจีนของตู้ฝู่และชวีหยวนอย่างละบท เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ.2531-2548

(3) ตำราเรียนประเภทข้ามศาสตร์ ข้ามแขนงวิชา อยู่ในขอบเขตการศึกษาวรรณคดีสากล ได้แก่ หนังสือ “วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น” ของกระแส มัลยาภรณ์ และหนังสือ “วรรณคดีเปรียบเทียบ” ศาสตราจารย์ ดร.สิทธา พิณีภูวาล รองศาสตราจารย์ ดร.เร็นฤทัย สัจจพันธุ์ บทกวีจีนที่ได้รับการแนะนำและมีการถ่ายทอดเป็นภาษาไทย ประกอบด้วยบทกวีของเถาหยวนหมิง ตู้ฝู่ หลี่ไป๋ ไป๋จิวอี้ หลี่ชิงจ้าวและบทกวีโบราณเช่น ซื่อจิง เป็นต้น เผยแพร่ช่วงปี พ.ศ.2516 เป็นต้นมา และหนังสือที่ได้รวบรวมผลงานแปลบทกวีจีนจากสิ่งพิมพ์ประเภทอารยธรรมจีนและวรรณคดีเปรียบเทียบ เช่น “อิทธิพลของวรรณคดีต่างประเทศต่อวรรณคดีไทย” ของเกษม ขนานแบ้ว ก็จัดว่าเป็นสื่อที่ได้เผยแพร่งานแปลบทกวีจีนจำนวนไม่น้อย นอกจากทำให้ทราบบทกวีจีนที่แพร่หลายในรัตนโกสินทร์แล้วยังทำให้ทราบแหล่งเผยแพร่บทกวีจีนอีกจำนวนหลายเล่มที่หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวม เช่น ได้อ้างอิงถึง บทกวีจีนที่พบในหนังสือ “ป้อเกิดลัทธิประเพณีจีน” ของจ้านจี้ ทงประเสริฐ “เมธีตะวันออก” ของเสถียร โพธิ์นันทะ “อารยธรรมตะวันออกและตะวันตก” ของสกล ษัตริย์วงศ์ รวมถึงยังได้กล่าวอ้างอิงถึงผลงานบทกวีจีนจากหนังสือ “วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น” ของกระแส มัลยาภรณ์ หนังสือ “ประวัติอารยธรรมจีน” ของเพ็ชรี สุมิตร และ “กาพย์กลอนของจีน” ของยง อิงคเวทย์อีกด้วย

นอกจากสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น งานวิจัยนี้ยังได้วางขอบเขตของการศึกษา แต่กว้างไปยังสิ่งพิมพ์ประเภทนวนิยายจีนโบราณซึ่งมีกลุ่มผู้อ่านที่ค่อนข้างแพร่หลายในประเทศไทยด้วย แต่จากการศึกษาพบว่าไม่ค่อยมีการแพร่หลายของงานแปลประเภทร้อยกรองจีนโบราณในหนังสือแปลประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ หรือที่เรียกว่า “ชุดพงศาวดารจีน” ที่แปลไว้ตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์ถึงสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งต่อมาสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้มีดำริให้รวบรวมและจัดพิมพ์เผยแพร่อีกครั้ง ช่วงปี พ.ศ.2506 เป็นต้นมาภายใต้ความรับผิดชอบตีพิมพ์เผยแพร่โดยองค์การคำคุณสุภา เป็นที่ทราบกันดีถึงบทบาทและอิทธิพลของภาษาร้อยกรองในนวนิยายจีนโบราณ ในฐานะที่ร้อยกรองจีนเป็นศิลปะการเขียนขั้นสูงและเป็นองค์ประกอบสำคัญของงานเขียนประเภทนวนิยายจีนโบราณที่ขาดเสียมิได้ แต่เมื่อเผยแพร่เป็นสำนวนภาษาไทยส่วนใหญ่กลับไม่ได้รับความสำคัญแม้แต่น้อย มีเพียงผลงานบางเรื่องที่มีการถ่ายทอดบทกวีจีนจากต้นฉบับ เช่น “ความฝันในหอแดง” “บุปผาในกุณจิตทอง” และหนังสือประเภทตำนานบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์จีน ได้แก่ หนังสือชุดสี่ยอดหญิงงามในประวัติศาสตร์จีน “มหากัณฑ์พรดิษฐ์เกาจู” เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีนวนิยายจีนโบราณที่แปลมาจากภาษาอังกฤษ เช่น “สามก๊กฉกฉวย” ของยาขอบ ซึ่งพบว่ามี การถอดสาระของบทร้อยกรองจากต้นฉบับด้วย อย่างไรก็ตามก็คิดว่าสัดส่วนของการแพร่กระจายงานแปลร้อยกรองจีนประเภทนวนิยายโบราณมีกลุ่มนวนิยายที่ให้ความสำคัญกับการแปลบทร้อยกรองเมื่อเทียบกับจำนวนเรื่อง queเผยแพร่เป็นสำนวนภาษาไทยอาจคิดเป็นจำนวนร้อยละไม่ถึง 10 และส่วนใหญ่เป็นนวนิยายที่แพร่หลายภายหลังยุครัชกาลที่ 6 จึงทำให้สรุปเป็นข้อสังเกตประเด็นหนึ่งว่า นวนิยายจีนโบราณที่เผยแพร่ก่อนสมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ส่วนใหญ่ไม่ค่อยเห็นถึงความสำคัญของการแปลบทร้อยกรองหรือภาษาที่มีสัมผัสเช่นเดียวกับในยุคสมัยต่อมาที่ค่อนข้างให้ความสำคัญมากกว่า

ภายใต้สิ่งพิมพ์แต่ละประเภทที่แพร่กระจายงานแปลบทกวีจีน หากเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทตำราเรียนวิชาประวัติศาสตร์จีนจะมีขอบเขตของการแพร่กระจายจำนวนบทกวีที่หลากหลายที่สุด งานแปลที่ปรากฏค่อนข้างครอบคลุมร้อยกรองจีนทุกยุคสมัย โดยเฉพาะมีการเผยแพร่งานแปลร้อยกรองจีนประเภท “ชื่อจริง” “ฉู่ฉื่อ” “เย่วฝู่” มากกว่าสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือแปลเฉพาะด้าน งานแปลบทกวีจีนที่เผยแพร่ในสิ่งพิมพ์ประเภทตำราเรียนข้ามสาขาวิชา กล่าวคือที่ไม่ใช่ตำราเรียนประวัติศาสตร์จีน แต่เป็นตำราเรียนวิชาอารยธรรมจีน วิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ เป็นต้นนี้ พบว่ามีการอ้างอิงและแปลบทกวีจีนจากภาษาอังกฤษหรือภาษาตะวันตก ซึ่งทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในด้านการถ่ายทอดชื่อนักกวี ชื่อบทกวีและเนื้อหาบทกวีค่อนข้างมาก ดังที่จะกล่าวถึงประเด็นปัญหาในหัวข้อกระบวนการถ่ายทอดภาษาต่อไป

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4

2.4 กระบวนการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยธรรมชาติของการแพร่กระจายวรรณคดีจากชาติหนึ่งสู่ชาติหนึ่ง จากพื้นที่วัฒนธรรมหนึ่งสู่

พื้นที่วัฒนธรรมต่าง เส้นทางการเดินทางของวรรณคดีจากแหล่งกำเนิดไปยังแหล่งรับอิทธิพลนั้นถือเป็นกระบวนการศึกษาที่สำคัญยิ่ง เส้นทางการแพร่กระจายของวรรณคดีนี้ได้ผ่านกระบวนการที่ค่อนข้างซับซ้อน ยิ่งผ่านกาลเวลายาวนานเท่าใดก็ยิ่งซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเท่านั้น กระบวนการที่ว่านี้ได้แก่ปัจจัยและเงื่อนไขที่ต่างเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของการแพร่กระจายของวรรณคดีนั้น เช่น กระบวนการและเงื่อนไขของการถ่ายทอดสำนวนภาษาจากภาษาหนึ่งสู่อีกภาษาหนึ่ง เงื่อนไขหรือภาวะทางสังคมของประเทศผู้รับอิทธิพลของวรรณกรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ขาดเสียไม่ได้ นั่นก็คือสื่อประเภทต่าง ๆ อันได้แก่ ผู้แปล สำนักพิมพ์ รวมไปถึงผู้มีส่วนเชื่อมโยงกับสื่อเหล่านี้ซึ่งก็คือ ผู้อ่าน ซึ่งล้วนมีส่วนในการส่งอิทธิพลของวรรณคดีนั้น ๆ เส้นทางการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้มีความสัมพันธ์กับรูปแบบของการแพร่กระจายอย่างใกล้ชิด ส่วนสรุปหัวข้อ กระบวนการแพร่กระจายของงานแปลบทกวีจีนที่แพร่หลายเป็นสำนวนภาษาไทยและแพร่หลายในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำผลจากการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบของการแพร่กระจายจากหัวข้อข้างต้นประกอบการสรุปในหัวข้อนี้ด้วย ประเด็นสำคัญที่จะสรุปในหัวข้อนี้ แบ่งเป็น กระบวนการของสื่อ ได้แก่ สื่อประเภทบุคคลและสื่อสิ่งพิมพ์ กระบวนการทางภาษาที่ถ่ายทอด และเงื่อนไขของการแผ่อิทธิพลของวรรณกรรมร้อยกรองจีนในกรุงรัตนโกสินทร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สังคมและวัฒนธรรมของผู้รับอิทธิพลวรรณกรรมนั้น

2.4.1 กระบวนการของสื่อ

สื่อที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการแพร่กระจายงานแปลร้อยกรองจีนโบราณในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่าสื่อที่มีส่วนในการขับเคลื่อนการแพร่กระจายงานแปลบทกวีจีนมีด้วยกัน 2 กลุ่ม คือ สื่อประเภทสิ่งพิมพ์และสำนักพิมพ์ และสื่อประเภทบุคคล

2.4.1.1 สื่อสิ่งพิมพ์และสำนักพิมพ์

แม้ว่างานวิจัยนี้ไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์สื่อประเภทเว็บไซต์ หรือสื่อประเภทอื่น ๆ ที่มีส่วนในการแพร่กระจายงานแปลบทกวีจีนโบราณในสำนวนภาษาไทย แต่จากการศึกษาและทำความเข้าใจขั้นพื้นฐานพบว่าไม่ว่าอย่างไรก็ดี สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ก็ยังจัดว่าเป็นปัจจัยอันเป็นแรงขับเคลื่อนการแพร่กระจายวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณของไทยที่สำคัญที่สุด สิ่งพิมพ์แต่ละประเภทและแต่ละหัวเรื่องส่วนใหญ่มักได้รับการสนับสนุนจากสำนักพิมพ์ที่อยู่ในเครือข่ายอันมีสัมพันธ์ภาพที่ลึกกับเจ้าของผลงาน โดยทั้งนี้สำนักพิมพ์ที่ให้การสนับสนุนงานแปลบทกวีจีนในกรุงรัตนโกสินทร์มีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

หนึ่ง สำนักพิมพ์ที่ก่อตั้งโดยผู้ที่คร่ำหวอดหรือกลุ่มผู้มีปณิธานในการสนับสนุนและเผยแพร่งานแปลและวัฒนธรรมจีน สำนักพิมพ์ประเภทนี้ได้แก่ สำนักพิมพ์วารสารจีน-ไทยสองภาษารายเดือน สำนักพิมพ์สุขภาพใจ บริษัทนานมี เป็นต้น โดยในที่นี้มีสำนักพิมพ์ในเครือสุขภาพใจเป็นกำลังในการสนับสนุน พลิต และเผยแพร่งานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณในประเทศไทยที่ค่อนข้างสำคัญที่สุด มีการตีพิมพ์

เผยแพร่เป็นระยะ ๆ สิ่งพิมพ์ด้านการเปลือยกรองเงินที่สำนักพิมพ์สุขภาพใจได้เคยตีพิมพ์ ได้แก่ หนังสือ “ประวัติวรรณคดีจีน” (2549) ของสุภัทร ชัยวัฒนพันธุ์ หนังสือ “มหาจักรพรรดิอันเกาจู่ ผู้โค่นบัลลังก์ฉินซีฮ่องเต้” (2552) หนังสือ “วัฒนธรรมประเทศจีน” จากสำนักพิมพ์อุดมศึกษาแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (2550) หนังสือชุดวัฒนธรรมจีน ฟู่ซุนเจียง (2552) เป็นต้น บริษัทนานมีเป็นอีกแหล่งเผยแพร่ที่สำคัญแหล่งหนึ่งแต่เคยตีพิมพ์เผยแพร่เฉพาะงานของ ยง อิงคเวทย์ เมื่อปี พ.ศ.2535 เท่านั้น

สอง สำนักพิมพ์ที่ก่อตั้งขึ้นโดยกลุ่มองค์กรส่วนบุคคลประเภทมูลนิธิเพื่อการสนับสนุนหรือส่งเสริมกิจการด้านใดด้านหนึ่งโดยมีขอบเขตในการบริหารงานที่มีความชัดเจน ลักษณะการพิมพ์เผยแพร่งานแปลบทกวีจีนโดยส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ทางการค้า แต่เพื่อเป็นเกียรติ เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสต่าง ๆ ดังข้อมูลการวิเคราะห์ผลในบทที่ 5 ที่ได้ชี้แจงไปแล้ว ตัวอย่างขององค์กรประเภทนี้ได้แก่ มูลนิธิยุวพุทธพัฒนา ที่ได้พิมพ์เผยแพร่งานแปลบทกวีจีน “เพื่อนรู้ใจแม่ห่างไกลก็เหมือนใกล้กัน” โดยวิชา มหาคุณ จัดพิมพ์เผยแพร่ในโอกาสเป็นของขวัญปีใหม่ มูลนิธิเสถียร โกเศศ นาคะประทีป จัดพิมพ์ผลงานแปลของ ยง อิงคเวทย์ เพื่อเป็นหนังสือที่ระลึกงานศพมารดาของ ยง อิงคเวทย์ หรือผลงานชื่อ “วิวัฒนาการกวีนิพนธ์จีน” ซึ่งเป็นผลงานสั่งสมของ ยง อิงคเวทย์ ซึ่งประกอบด้วยบทกวีจีน โบราณตั้งแต่ยุคชือจิงจนถึงบทกวียุคถัง ที่เพิ่งจะได้รับการพิมพ์เผยแพร่อย่างเป็นทางการ โดยมูลนิธิเผยแพร่คุณธรรมเพื่อการสงเคราะห์จิตใจคนเกาะเมื่อปีกลาย (2554) เป็นต้น

สาม สำนักพิมพ์ที่ก่อตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะกิจโดยผู้แปลหรือญาติพี่น้องของผู้แปล เช่นผลงานของ โชติช่วง นาดอนบางเล่ม หรือหนังสือ “บทกวีจีน” ของจ่าง แซ่ตั้ง ซึ่งจัดพิมพ์เผยแพร่โดย “สำนักพิมพ์ลูกหลาน จ่าง แซ่ตั้ง” จากการสอบถามผู้แปลบางรายอย่างไม่เป็นทางการพบว่าหนังสือแปลบทกวีจีนส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากสำนักพิมพ์ ผู้แปลมีความประสงค์จะเผยแพร่ผลงานที่ได้เรียบเรียงไว้จึงจำเป็นต้องบริหารจัดการด้วยทุนส่วนตัว

สี่ การตีพิมพ์เผยแพร่งานแปลบทกวีจีนในประเทศไทย พบว่าบางครั้งจำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายหรือความสัมพันธ์อันดีระหว่างสำนักพิมพ์กับเจ้าของผลงาน พบว่าบางสำนักพิมพ์อาจจะไม่มีนโยบายตีพิมพ์เผยแพร่หนังสือด้านวรรณคดีจีนแต่อาจต้องการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับนักเขียนจึงพิจารณาพิมพ์เผยแพร่ให้เป็นกรณีเฉพาะ

2.4.1.2 สื่อประเภทบุคคล

บุคคลผู้มีส่วนในกระบวนการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีน โบราณที่แพร่หลายในสำนวนภาษาไทยที่สำคัญคงได้แก่ ผู้แปลและผู้อ่าน ทั้งนี้พบว่ากลุ่มผู้แปลที่นิยมแปลบทกวีจีนอาจจะมีจำนวนมากกว่ากลุ่มผู้อ่านหรือผู้ติดตามผลงานแปลบทกวีจีนเสียด้วยซ้ำ จากการศึกษาวิจัยพบข้อสังเกตของสื่อประเภทบุคคลซึ่งเป็นผู้แปลบทกวีจีนสำคัญ ๆ หลาย ๆ ราย ดังนี้

หนึ่ง ด้านสถานภาพของผู้แปล

ผู้แปลที่สร้างผลงานแปลบทกวีจีนของไทยประกอบไปด้วยผู้แปลที่อยู่ในฐานะชนชั้นสูงทางสังคม ผู้มีอาชีพครู นักวิชาการ ศิลปินและนักแปลอิสระ และส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 40 ปี ที่ค่อนข้างมีชื่อเสียงได้แก่ จ่าง แซ่ตั้ง โชติช่วง นาคอน สุภัทร ชัยวัฒน์พันธุ์ อ๋วย บุญภัทร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เป็นต้น แต่ที่มีชื่อเสียงขึ้นปรมาจารย์ผู้บุกเบิกงานแปลบทกวีจีนในประเทศไทย ทั้งเป็นที่เลื่อมใสและเป็นที่ยอมรับทั่วไป คือ ยง อิงคเวทย์ ผลงานแปลดี การอธิบายความลุ่มลึกแตกฉานแต่การเผยแพร่ยังไม่แพร่หลาย คือ ผลงานแปลของ วิชัย พิพัฒนานุกฤษฎ์ เป็นต้น

สอง พื้นฐานทางครอบครัวที่ส่งผลต่อความรู้ทางด้านภาษาจีนของผู้แปล

พบว่า ผู้แปลแทบทุกรายมีเชื้อสายจีน ดังนั้นส่วนใหญ่จึงมีชื่อแซ่เป็นภาษาจีน เช่น ยง อิงคเวทย์ มีชื่อภาษาจีนเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “ฮวงกวงหรง” 黄荣光 วิชัย พิพัฒนานุกฤษฎ์ นามว่า “เว่ยจื้อผิง” 魏治平 หรือเป็นที่รู้จักในหมู่นักศึกษาว่า “เว่ยเหล่าซือ” 魏老师 สุภัทร ชัยวัฒน์พันธุ์ นามว่า “หานเจียง” 韩江 อ๋วย บุญภัทร “จวงหมิงเหว่ย” 莊明伟 จ่าง แซ่ตั้ง แซ่เจิน 陈 ไม่ทราบชื่อภาษาจีนที่แน่ชัด ทองแถม นาดจ่าง หรือนามปากกาว่า โชติช่วง นาคอน มีชื่อภาษาจีนว่า “หวังกวง” 王光 หรือผู้แปลรุ่นใหม่ นุชบา เรืองไทย (แปลคอลัมน์ “เรียนโคลงกลอนสมัยถึง” ของวารสารจีน-ไทยสองภาษารายเดือน) ซึ่งจากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่า มีเชื้อสายจีนเช่นเดียวกัน อันที่จริงการมีชื่อแซ่ภาษาจีนหรือไม่ นั้นอาจไม่ใช่ตัวชี้วัดความสำเร็จของการเป็นนักแปลสองภาษา ไทย-จีนที่สำคัญเสียทีเดียว พบว่าผู้แปลประมาณร้อยละ 90 มีลักษณะร่วมอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในด้านการแปลบทกวีจีน-ไทยคือ สภาพแวดล้อมทางครอบครัวในวัยเยาว์ ที่ได้รับการปลูกฝังโดยญาติผู้ใหญ่ที่มีชนบทนิยมให้บุตรหลานได้รับการศึกษา และไม่ทอดทิ้งความรู้ทางด้านภาษาจีนอันเป็นสมบัติล้ำค่าของตระกูล จากการสัมภาษณ์ผู้แปลหลายราย พบว่า เดิมทีจากครอบครัวของนักอ่าน นักสะสมหนังสือประเภทวรรณคดีจีน ผู้แปลบางรายอาจได้รับการศึกษาภาษาจีนตั้งแต่สมัยเยาว์วัย เช่น ยง อิงคเวทย์ วิชัย พิพัฒนานุกฤษฎ์ อาจารย์สอนภาษาไทยรุ่นอาวุโส อาจเป็นกลุ่มครูสอนภาษาจีนระดับอุดมศึกษารุ่นแรกของไทยเสียด้วยซ้ำ หรือ สุภัทร ชัยวัฒน์พันธุ์ ซึ่งเป็นอาจารย์สอนภาษาจีนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของไทยในปัจจุบัน ทั้ง 3 ท่านต่างมีผลงานแปลบทกวีจีนชั้นเยี่ยม ได้แก่ ยอดเยี่ยมในด้านความละเอียดของการถ่ายทอดผลงานแปลตามยุคสมัยและมีบทกวีที่แปลไว้เป็นจำนวนมาก ยอดเยี่ยมในด้านความสามารถในการแปลบทกวีจีนโบราณที่มีเนื้อหาหายาก มีความซับซ้อนของการใช้ภาษาโบราณ และความซับซ้อนเชิงประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในบทกวี และชั้นเชิงศิลปะการถ่ายทอดภาษาจีนเป็นภาษาไทยเยี่ยมยอด

สาม โอกาสทางการศึกษาภาษาจีนของผู้แปล

นอกจากลูกหลานจีนรุ่นอาวุโส เช่น ยง อิงคเวทย์ วิชัย พิพัฒนานุกฤษฎ์ สุภัทร ชัยวัฒน์พันธุ์ อ๋วย บุญภัทร ที่มีพื้นฐานความรู้ภาษาจีนสามารถ อ่าน ฟัง พูดและเขียนได้ในระดับดีมากตั้งแต่เด็ก ขณะที่นักแปลยุค

ร่วมสมัย เช่น ทองแถม นาถจำนง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ รัชกาลที่ ๙ เรื่องไทย ซึ่งไม่ได้รับการศึกษาภาษาจีนตั้งแต่เยาว์วัย อาศัยความสนใจเรียนรู้อาษาจีน บ้างศึกษาภายในประเทศ บ้างเดินทางศึกษาต่อในประเทศจีน จนทำให้มีความรู้ภาษาจีนในระดับหนึ่ง

สี่ ความสนใจที่มีต่อการแปลวรรณคดีจีน

นอกจากพื้นฐานทางครอบครัวและสภาพแวดล้อมที่มีส่วนส่งเสริมให้ผู้แปลมีความสามารถในการถ่ายทอดภาษาจีนเป็นภาษาไทยได้แล้ว ยังพบว่าผู้แปลส่วนใหญ่มีความสนใจด้านงานแปลรวมไปถึงสนใจประวัติศาสตร์จีน วัฒนธรรมจีน วรรณคดีจีนด้วย เช่น ผู้แปลหลายรายให้สัมภาษณ์ว่า มีความสนใจอ่านหนังสือจำพวกนวนิยายจีนโบราณตั้งแต่เด็ก เมื่ออ่านมากก็อยากเขียนอยากแปล

2.4.1.3 สรุปผลด้านลักษณะของผู้แปลบทกวีจีนสำนวนภาษาไทยที่ปรากฏในกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะตั้งแต่รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา

จากการประมวลข้อมูลบุคคลได้แก่ ผู้แปลแต่ละราย สรุปได้ว่า สื่อประเภทบุคคลของกระบวนการแพร่กระจายงานแปลร้อยกรองจีนโบราณที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นผู้ผลิตผลงานที่เผยแพร่ขึ้นโดยตรง โดยเมื่อพิจารณาคุณลักษณะโดยภาพรวมของผู้แปลบทกวีจีนในกรุงรัตนโกสินทร์มีข้อสังเกต ดังนี้

หนึ่ง ผู้แปลบทกวีจีนมีทั้งผู้อาวุโส ที่มีอายุมากกว่า 40 ปี และผู้แปลรุ่นใหม่ที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี โดยผู้แปลที่มีผลงานแปลบทกวีจีนเฉพาะด้านส่วนหนึ่งมีอาชีพครูสอนภาษาจีน ผู้แปลส่วนน้อยมีอาชีพนักแปลอิสระ

สอง ผู้แปลบทกวีจีนส่วนใหญ่ได้รับความรู้ภาษาจีนตั้งแต่เด็ก และส่วนหนึ่งได้รับความรู้ภาษาจีนเมื่อเป็นผู้ใหญ่ โดยมีผู้แปลบางรายมีประสบการณ์การศึกษาภาษาจีนในประเทศจีน

สาม มีข้อสังเกตที่เกี่ยวข้องกับสื่อประเภทบุคคลที่ได้สร้างผลงานแปลบทกวีจีนเพิ่มเติมว่า หากผู้แปลที่มีอาชีพครูสอนภาษาจีน และส่วนใหญ่เป็นเจ้าของผลงานประเภทตำราวิชาประวัติศาสตร์จีนนั้น ผลงานแปลของท่านมักจะไล่ลำดับความสำคัญของวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณตามยุคสมัยในประวัติศาสตร์จีนหรือตามลำดับของวิวัฒนาการประวัติศาสตร์จีนโดยละเอียด นอกจากนี้การยกตัวอย่างการแปลบทกวีจีนเป็นจำนวนมาก มีการแสดงอธิบายคำสำคัญหรือคำศัพท์โบราณที่ปรากฏในบทกวีจีนแล้ว ยังมีการอธิบายและไขความสำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์จีนแต่ละยุคทำให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของบทกวี และมีความเข้าใจในตัวนักกวีว่าเหตุใดจึงประพันธ์บทกวีในลักษณะนั้นขึ้นมา งานแปลบทกวีจีนที่พบในสำนวนภาษาไทยบางเล่มจึงเต็มไปด้วยเนื้อหาที่เปี่ยมด้วยคุณค่าเชิงวรรณศิลป์และการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติศาสตร์

สี่ ใ้เชื่อว่าผู้แปลที่มีความรู้ภาษาจีนดีจะสามารถแปลบทกวีจีนได้ในระดับดี พบว่าความสำคัญของความสำเร็จในการถ่ายทอดบทกวีจีนเป็นสำนวนภาษาไทย ไม่ใช่ว่าผู้แปลจะต้องมีความรู้ภาษาจีนในระดับดี

เท่านั้น จำเป็นยิ่งที่ควรมีความรู้ภาษาไทยในระดับดีเช่นเดียวกัน ยกตัวอย่างผู้แปลที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับด้านการแปลบทกวีจีน เช่น ยง อิงคเวทย์ เมื่อศึกษาชีวประวัติเบื้องหลังของท่านพบว่า นอกจากมีอาชีพสอนภาษาจีนแล้วยังเป็นผู้สร้างคุณูปการด้านการสอนภาษาไทยด้วยวิธีการสมัยใหม่จนเป็นที่ยอมรับอีกด้วย หรือ ทองแถม นาดจ่าง ซึ่งมีความสามารถในการแต่งบทกลอนภาษาไทยตั้งแต่วัยหนุ่ม งานแปลกวีนิพนธ์ของทองแถม นาดจ่าง จึงค่อนข้างมีเอกลักษณ์และเป็นที่ยกย่องขวัญทั่วไป

2.4.2 กระบวนการในการถ่ายทอดภาษา

สืบเนื่องจากในกระบวนการแพร่กระจายนั้นมีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดภาษาจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย แม้ว่าขอบเขตงานวิจัยนี้เน้นไปทางด้านรูปแบบและขอบเขตของการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณในสำนวนภาษาไทย แต่เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าในหัวข้อที่เกี่ยวข้องต่อไปในอนาคต ในหัวข้อจะแนะนำปรากฏการณ์ด้านกระบวนการถ่ายทอดภาษาพอเป็นสังเขป ซึ่งด้านกระบวนการถ่ายทอดภาษาในภาพรวมมีทั้งที่เป็นข้อเด่นและข้อด้อย ดังนี้

2.4.2.1 ข้อเด่น

(1) พบว่ามีความหลากหลายในการแปลบทกวีจีน ได้แก่ มีการแปลทั้งภาษาจีนหลักและในรูปแบบภาษาเขียน และบทกวีหลายบทมีการแพร่หลายหลายสำนวน ทำให้สามารถเปรียบเทียบและเสพรสกวีในสำนวนภาษาไทยในหลายลักษณะ

(2) มีการถ่ายทอดจากทั้งภาษาต่างประเทศและจากต้นฉบับ

(3) การแปลบทกวีของสิ่งพิมพ์หลายเล่ม มีการสอดแทรกเกร็ดความรู้ทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจีน รวมทั้งมีการแปลอธิบายคำสำคัญจากต้นฉบับภาษาจีน ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษามบทกวีจีน และยังประโยชน์แก่คนรุ่นใหม่ทั้งชาวจีนและชาวต่างประเทศ

(4) เนื่องจากการพิมพ์ตัวอักษรจีนในอดีตค่อนข้างยุ่งยาก แต่ก็พบว่างานแปลที่พบในสิ่งพิมพ์ประเภทเอกสารการเรียนการสอนมักจะกำกับตัวอักษรจีน ได้แก่ ชื่อนักกวี ชื่อบทกวีและเนื้อหาของบทกวีด้วยลายมือเขียน แต่พบว่ามีความบกพร่องในการคัดลอกค่อนข้างน้อย ถือเป็นข้อเด่นด้านความมุมานะพยายามและพิถีพิถันต่อการนำเสนองานวิชาการของนักวิชาการอาวุโสในแวดวงการศึกษาไทยด้วยประการหนึ่ง (หมายเหตุ งานแปลบทกวีจีนภายหลังปี พ.ศ.2529 เป็นต้นมา สังเกตได้ว่าด้านการจัดพิมพ์เริ่มมีการกำกับชื่อเฉพาะเป็นภาษาจีนในสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเทคโนโลยีการพิมพ์ภาษาจีนในเมืองไทยเริ่มเป็นที่แพร่หลายและไม่ค่อยมีความยุ่งยากเช่นในอดีต)

2.4.2.1 ข้อด้อย

(1) สิ่งพิมพ์หลายเล่ม มีการถ่ายทอดเสียงที่คลาดเคลื่อนจากเสียงอ่านมาตรฐานภาษาจีนกลางมาก เช่นเสียงอ่านคำเฉพาะ ได้แก่ ชื่อนักกวี ชื่อบทกวี ชื่อยุคสมัยในประวัติศาสตร์จีน โดยมากไม่ได้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน คำบางคำมีการกำกับเสียงด้วยตัวสะกดหรือเสียงสะกดที่อ่านยาก และเสียงอ่านไม่ค่อยไพเราะเสนาะหู ตัวอย่างในลักษณะนี้ เช่น แปลชื่อนักกวีจีน โรแมนติก หลี่ไป๋ แปลเป็น หลี่ป้อ หลี่ปู้ หลี่โป นักกวีชาวจีนสายอักษรมิ่วไป๋จวีอี้ มีสิ่งที่แปลเป็น ไป๋จวีอี้ บั๋วจวีอี้ โปจวีอี้ หรือการแปลชื่อบทกวีของสิ่งพิมพ์บางเล่ม ที่แปลคัมภีร์ “ซือจิง” เป็น “เซอจิง” หรือเช่นเดียวกับที่แปลชื่อนักกวีจีน “พ่อลูกตระกูลเฉา” คือ เฉาเฉา เป็น โจโจ เฉาจื่อ แปลเป็นเฉาสิด และเฉาฟี่ แปลเป็น โจสิด ทำให้เกิดความยุ่งยากในการเทียบเคียงและศึกษาวิจัยแก่คนรุ่นหลัง ปัญหาในลักษณะนี้ส่วนใหญ่พบในสถานการณ์ 2 ลักษณะ คือ แปลงมาจากภาษาจีนถิ่น อีกสถานการณ์หนึ่งคือ การแปลมาจากภาษาต่างประเทศหรือภาษาที่สอง กล่าวคือไม่ได้ถ่ายเสียงอ่านมาจากสำนวนภาษาเดิมแต่อาจจะแปลงมาจากภาษาอังกฤษบ้าง ภาษาเยอรมันบ้าง

(2) การแปลเนื้อหาบทกวีจีน ผู้แปลที่ใช้วิธีการแปลเอาความโดยมีลักษณะการรวบรวมความสรุปความมาแล้วขั้นตอนหนึ่งแล้วยังนำมาประยุกต์ให้เป็นภาษาฉันทลักษณ์ด้วยอีกขั้นตอนหนึ่ง จึงส่งผลให้เนื้อหาบทกวีผิดแผกหรือแตกต่างจากเดิมเป็นอันมาก

(3) ข้อสำคัญคือ สิ่งพิมพ์หลายเล่มไม่ได้กำกับชื่อเฉพาะเป็นภาษาจีนเอาไว้ ทำให้ยากแก่การสืบค้นเทียบเคียง ว่าต้นฉบับเป็นบทกวีบทใด หรือผู้ประพันธ์คือใคร

(4) พบจุดพร่องหรือข้อผิดพลาดในการแปลลักษณะต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น

4-1 ระบุชื่อบทกวีไม่ตรงกับยุคสมัย หรือระบุยุคสมัยที่เผยแพร่บทกวีนั้นไม่ถูกต้อง เช่น ยุคสมัยคลาดเคลื่อน เช่น บทกวีที่มีชื่อว่า “สิบห้าตามทัพรบ” 十五从军行 มีการระบุว่าเป็นบทกวีนิพนธ์ในยุคสามก๊ก แต่ความจริงเป็นบทกวียุค “ฮั่นเฉียฟู” เป็นต้น (ยง)

4-2 กรณีพิมพ์ชื่อคำเฉพาะ เช่น ชื่อนักกวีภาษาจีนคลาดเคลื่อน เช่นชื่อนักกวีหวังเหริญก้าน 洪仁軒 แต่พิมพ์เป็นคำว่า “เสวียน” 軒 มีลักษณะคล้ายกับคำว่า “ก้าน” ซึ่งเป็นอักษรอีกอัน เช่น 杆 หรือ 乾 เป็นต้น (โชติช่วง)

4-3 กรณีที่เวลากดตัวอย่างชื่อนักกวี แม้ว่านักกวีรายนั้นจะมีชื่อเสียงมาก แต่เวลาอ้างอิงกลับไประบุสมญานามซึ่งไม่ได้รู้จักกันเป็นที่แพร่หลาย และเมื่อแปลจากภาษาที่สอง เสียงอ่านที่ปรากฏจึงยิ่งผิดเพี้ยนไปจากเสียงอ่านมาตรฐานเป็นอันมาก เช่น เอ่ยถึงนักกวีหญิงหลี่ซิงจ้าว โดยแปลว่า “หลี่เอียน” เมื่อสืบค้นเทียบเคียงอยู่นานจึงทราบว่าผู้แปลอาจจะแปลมาจากสมญานามของหลี่ซิงจ้าวคือ “อื่ออันจวีซือ” 易安居士 อย่างไรก็ตามชื่อเสียงอ่านก็ยังแตกต่างกันอยู่ (กระแสด)

4-4 มีความคลาดเคลื่อนและสับสนในการระบุรูปแบบการประพันธ์ร้อยกรอง หรือบางกรณีที่งานประพันธ์นั้นมีลักษณะเป็นชุดกวี คือ มีหลายบทในหัวข้อเดียวกัน ซึ่งก็ได้ปรากฏว่า ผู้แปลระบุแต่รูปแบบงานประพันธ์หรือชุดประพันธ์แต่ไม่ได้ระบุชื่อบทกวี

3. อภิปรายผล

การแพร่กระจายงานแปลร้อยกรองจีนโบราณรวมไปถึงกระบวนการของการแพร่กระจายที่ได้สรุปไปแล้วข้างต้นมีทั้งส่วนที่ค่อนข้างสมบูรณ์และส่วนที่ยังเป็นจุดพร่องอันส่งผลให้เกิดข้อจำกัดของการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณยุครัตนโกสินทร์ ในการอภิปรายผลงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะอภิปรายถึงประเด็นและปัญหาสำคัญ 2 ประเด็น คือ เส้นทางการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ประเด็นที่สอง คือ ข้อจำกัดภายใต้ภาวะขับเคลื่อนของการแพร่กระจายโดยเป็นข้อสังเกตเพิ่มเติมจากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อและทั้งที่เป็นส่วนเชื่อมโยงมาจากวัตถุประสงค์ ดังนี้

3.1 เส้นทางการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

3.1.1 ความเชื่อมโยงกับการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยแก้วจีนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

วรรณกรรมจีนที่แพร่กระจายสู่ประเทศไทยมีหลักฐานปรากฏเป็นลายลักษณ์ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นหรือสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเป็นต้นมา ได้มีผู้คร่ำหวอดทางด้านการศึกษาวรรณกรรมจีนในประเทศไทยเคยประมวลผลลักษณะการแพร่กระจายวรรณกรรมจีนในประเทศไทยโดยลำดับยุคสมัยก่อน-หลังที่ค่อนข้างมีความชัดเจนและน่าเชื่อถือจนกระทั่งได้ผู้นำไปอ้างอิงเป็นจำนวนมาก ซึ่งก็คือ บทความเรื่อง “วรรณกรรมเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรมไทย-จีนในประเทศไทย” ของวิวัฒน์ รุ่งวรรณวงศ์ ซึ่งได้ตีพิมพ์ในสิ่งพิมพ์ที่มีชื่อว่า “ศิลปวัฒนธรรมไทย-จีนศึกษา” เมื่อปี พ.ศ.2532 จำแนกกระแสการหลังไหลของ “เรื่องจีน” ผ่านสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ของไทยตามแต่ละยุคสมัยออกเป็น 4 ยุค ได้แก่

ระยะแรก	ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1-6 มีการแปลพงศาวดาร เกร็ดพงศาวดาร และอิงพงศาวดาร
ระยะที่สอง	ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 จนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการแปลและปลอมพงศาวดารจีน
ระยะที่สาม	ประมาณ พ.ศ.2478 เป็นต้นมา มีการแปลเรื่องจีนจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ
ระยะที่สี่	ประมาณ พ.ศ.2484 เป็นต้นมา มีการเขียนเรื่องที่ผสมผสานระหว่างไทย-จีน

ด้านการเปลี่ยนนิยายประเภทกำลังภายในนั้นเริ่มได้รับความนิยมตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา¹

ในแง่ของการแพร่กระจายวรรณกรรมจีนในประเทศไทยนั้นหากพิจารณาอย่างถ่องแท้จะพบว่าข้อมูลที่สรุปข้างต้นอาจจะมีข้อบ่งชี้ที่ยังไม่สมบูรณ์เสียทีเดียว เนื่องจากยังไม่มีกรกล่าวถึงการ

¹ วิวัฒน์ รุ่งวรรณวงศ์. “วรรณกรรมเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรมไทย-จีนในประเทศไทย” อ้างถึงใน ศิลปวัฒนธรรมไทย-จีนศึกษา (2532).

แพร่กระจายงานแปลในส่วนของวรรณกรรมร้อยกรองจีนแต่อย่างใด ทั้งที่วรรณกรรมร้อยกรองจีนมีบทบาทและอิทธิพลต่อวรรณกรรมร้อยแก้วจีนเป็นอันมาก “วรรณกรรมร้อยกรอง” ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของผู้มีการศึกษาหรือกลุ่มปัญญาชนและชนชั้นสูงทางสังคมจีนตั้งแต่โบราณ จนสามารถกล่าวได้ว่างานประพันธ์วรรณกรรมร้อยแก้วจีนมีอัตลักษณ์ประการหนึ่งที่ค่อนข้างแตกต่างจากชาติอื่น กล่าวคือมีการ “สวม-แทรก” 穿插 “ภาษามีสัมผัส” หรือภาษาฉันทลักษณ์ในร้อยแก้วซึ่งนิยมปฏิบัติกันมาจนเป็นธรรมเนียมนิยมนับแต่วิวัฒนาการร้อยกรองแปรรูปสู่ร้อยแก้วครั้นก่อนยุคสมัยราชวงศ์หมิง ดังนั้น จากลำดับยุคสมัยของการแพร่กระจายวรรณกรรมจีนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยุคแรกซึ่งเป็นยุคสมัยที่งานแปลพงศาวดาร เกร็ดพงศาวดาร และอิงพงศาวดารหรือที่เรียกว่านวนิยายประเภท “สี่ได้สี่ชั่ว” 历代小说 หรือ “กุได้สี่ชั่ว” 古代小说 หรือนิยายประวัติศาสตร์หรือนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เข้ามาแพร่หลายในประเทศไทยเป็นสำนวนภาษาไทย ฉะนั้นจึงน่าจะเป็นไปได้ว่างานแปลวรรณกรรมร้อยกรองที่แพร่หลายเป็นสำนวนภาษาไทยก็น่าจะเข้ามาพร้อมกันด้วย ทว่า ในความเป็นจริงกลับยังไม่ได้พบร่องรอยของงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนที่คาดว่าน่าจะปรากฏพร้อมกับเนื้อในของงานแปลวรรณกรรมนวนิยายจีนโบราณ หรืออาจจะมีนวนิยายจีนบางเรื่องหรือบางสำนวนที่ได้มีการถ่ายทอดใจความสำคัญในส่วนของร้อยกรองแต่ก็เชื่อว่าได้มีการอนุรักษ์ “รูปลักษณ์” และ “รสความ” ที่ได้ปรากฏอยู่ในต้นฉบับ จากประเด็นนี้ทำให้ได้ข้อสังเกตว่า ในแง่ของการแพร่กระจายวรรณกรรมประเภทนวนิยายโบราณจีนในสำนวนภาษาไทยนั้นยังไม่สมบูรณ์แบบเสียทีเดียว ลักษณะการถ่ายทอดเนื้อเรื่องนวนิยายจีนโบราณเป็นสำนวนภาษาไทยนั้น ผู้แปลรวมไปถึงคณาภคคนที่รับผิดชอบในกระบวนการแปลยังไม่ค่อยเห็นถึงความสำคัญของการถ่ายทอดรูปแบบงานประพันธ์ร้อยกรองที่กล่าวข้างต้นว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งที่ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้ประพันธ์ยังได้แสดงถึงบทบาทและสถานภาพของร้อยกรองที่ถือกันว่าเป็นงานประพันธ์ชั้นสูงที่สังคมในประวัติศาสตร์จีนต่างตระหนักในบทบาทและคุณค่าส่วนนี้ อย่างไรก็ดี ข้อสรุปของการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมจีนในยุครัตนโกสินทร์ข้างต้นก็นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่คนรุ่นหลังอย่างน้อยเป็นแนวทางศึกษาซึ่งชี้ให้เห็นว่า หากการแพร่กระจายของวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณที่เผยแพร่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรเริ่มจากสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก็น่าจะยืนยันในอีกประเด็นหนึ่งว่า ดังนั้นแล้ว งานแปลร้อยกรองจีนโบราณที่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรก็ไม่น่าจะแพร่หลายในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นที่คาดว่าน่าจะมาพร้อมกับการแพร่กระจายนวนิยายจีนโบราณ หรืออาจกล่าวได้ว่า นวนิยายจีนโบราณที่แพร่หลายในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นไม่ได้ส่งอิทธิพลอย่างใดต่องานแปลวรรณกรรมร้อยกรองโบราณในสำนวนภาษาไทย

3.1.2 เส้นทางและยุคสมัยของงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

หลักฐานที่ค่อนข้างเก่าแก่ของการแพร่กระจายงานแปลร้อยกรองจีนโบราณ ในประเทศไทยเห็นจะ

เป็นป้ายจารึก “คำโคลงอักษรจีน” ซึ่งเดิมเป็นฝีมือการประพันธ์โดยบุคคลชั้นสูงในราชสำนักจีน ได้แก่ จักรพรรดิฉินและเหล่าขุนนางชั้นสูง งานแปลร้อยกรองจีนโบราณนี้ได้รับการจารึกในพระป้าย 17 พระองค์ อันปรากฏอยู่ ณ พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ ตั้งแต่ปีพุทธศักราชที่ 2462 หรือในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเริ่มแรกมีการเผยแพร่ในรูปของการจารึกในสถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย ก่อนที่จะแปรรูปเป็นสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการเผยแพร่อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรในปี พุทธศักราช 2507 ภายใต้วัตถุประสงค์ของการจัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อเป็นที่ระลึกถึงหม่อมเจ้าแหวจ๊ก จักรพันธ์ ในโอกาสพระราชทานเพลิงศพที่สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส ปีที่มีการพิมพ์เผยแพร่งานแปลคำโคลงจีนนี้เป็นปีเดียวกับที่ได้มีงานแปลบทกวีนิพนธ์จีนของนักแปลที่มีชื่อเสียงของไทยเกิดขึ้นพร้อมกัน ซึ่งก็คืองานแปล “วิวัฒนาการกวีนิพนธ์จีน” ของยง อิงคเวทย์ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการเผยแพร่งานแปลจีนนี้ในครั้งแรกต่างจากการแพร่กระจายงานแปล “คำโคลงอักษรจีน” ที่กล่าวถึง แต่ต่อมาก็พบว่ามีงานแปลของ ยง อิงคเวทย์ เคยได้รับการเผยแพร่ภายใต้วัตถุประสงค์ที่ไม่ต่างกันในเวลาต่อมาด้วย จึงอาจจะกล่าวได้โดยสรุปว่า งานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณประเภทสิ่งพิมพ์ที่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรและแพร่หลายในปัจจุบันและยังมีความเก่าแก่ที่สุดน่าจะเริ่มต้นจากสิ่งพิมพ์ 2 เรื่องข้างต้น โดยแพร่หลายในปีเดียวกันคือ ปี พ.ศ. 2507 ซึ่งอยู่หลังระยะที่สี่ของการแพร่กระจายวรรณกรรมร้อยแก้วจีน และอยู่ในยุคที่ใกล้เคียงกับยุคของนวนิยายกำลังภายในสำนวนภาษาไทยที่เริ่มเป็นที่นิยมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา งานแปลบทร้อยกรองจีนชิ้นอื่น ๆ มีการทยอยพิมพ์แพร่หลายจนกระทั่งล่าสุดในปี พ.ศ. 2554

ผลจากการรวบรวมสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่งานแปลบทกวีจีนของกรุงรัตนโกสินทร์มีข้อสังเกตว่า การแพร่กระจายเกิดขึ้นเป็นระลอก ๆ เมื่อมีการแพร่หลายในช่วงหนึ่งก็เกิดการหยุดชะงักหรือเว้นวรรคไปช่วงระยะหนึ่ง จากปรากฏการณ์นี้ทำให้สามารถแจกแจงช่วงเวลาของการแพร่กระจายงานแปลบทกวีจีนโบราณได้ดังนี้

ช่วงแรก ตั้งแต่ที่ได้มีการเผยแพร่งานแปล “คำโคลงจีน” และ “วิวัฒนาการกวีนิพนธ์จีน” ในปี พ.ศ. 2507 ถือเป็นจุดเริ่มต้น หลังจากนั้นได้พบว่ามีงานแปลของ ยง อิงคเวทย์ ที่ได้เผยแพร่ในวารสาร “จันทร์เกษม” 2-3 เรื่องในปี พ.ศ. 2508 จากนั้นมีการเว้นวรรคไปค่อนข้างยาวนานมากกว่า 10 ปี

ช่วงที่สอง คือ ระหว่างปี พ.ศ. 2513-2519 งานแปลบทกวีนิพนธ์จีนโบราณของ ยง อิงคเวทย์ ได้รับการเผยแพร่อีกครั้งในวารสาร “จันทร์เกษม” อีกเช่นเดียวกัน โดยมีการเผยแพร่ในปี พ.ศ. 2513 และในปี พ.ศ. 2519 ช่วงที่ 2 นี้ งานแปลบทร้อยกรองจีนมีวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่ค่อนข้างจะเอนเอียงไปทางด้านการศึกษา ผลงานของ ยง อิงคเวทย์ คือ “วิวัฒนาการกวีนิพนธ์จีน” และผลงานของ วิชัย พิพัฒนา นุกฤษณ์ “ตำราเรียนวิชาประวัติศาสตร์จีน” เป็นผลงานตัวแทนของยุคสมัยนี้ ผู้แปลทั้งคู่มีลักษณะที่คล้าย ๆ กัน คือ ต่างเป็นผู้อาวุโสและผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาและวรรณคดีจีนและต่างยึดสายอาชีพแม่พิมพ์ของชาติเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นยังมีผู้แปลอีกรายหนึ่งคือ จำ แซ่ตั้ง กับผลงานที่เผยแพร่ “บทกวีจีน” วัตถุประสงค์

ของการเผยแพร่อาจต่างจากผู้แปล 2 รายข้างต้น กล่าวคือ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ด้านการจัดทำเป็นตำราสำหรับการเรียนการสอน กรณีของ จ่าง แซ่ตั้งจึงมีลักษณะของการเป็นนักแปลอิสระที่มีความชื่นชอบในบทกวีจีน และประสงค์จะถ่ายทอดความสำคัญและความงามของบทกวีจีน จะกล่าวได้ว่า จ่าง แซ่ตั้ง เป็นนักแปลบทกวีจีนอิสระรายแรกก็คงไม่ผิดนัก

ช่วงที่สาม ระหว่างปี พ.ศ.2529-2535 ระยะที่ 3 ของการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณนี้เป็นยุคสมัยอันรุ่งเรืองของนักแปลบทกวีจีน 2 รายแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ท่านแรกคือ ยง อิงคเวทย์ และอีกรายหนึ่งคือผู้ที่ได้ใช้นามปากกาว่า โชติช่วง นาดอน จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในวงการบทกวีจีนสำนวนภาษาไทย สำหรับผู้แปลรายแรก อาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคแห่งการทบทวนหรือรำลึกผลงานแปลบทกวีจีนของท่านก็ว่าได้ ผลงานของ ยง อิงคเวทย์ ที่ปรากฏในช่วงที่ 3 มีด้วยกันถึง 6 เรื่อง เรื่องแรกพิมพ์เผยแพร่ในปีเดียวกับที่ท่านสิ้นอายุ คือ “ยงนิพนธ์พจนไว้อุสุรณ” ปี พ.ศ. 2530 เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพของผู้แปลเอง ผลงานต่อมาคือ “วิวัฒนาการกวีนิพนธ์จีน ชื่ออิง : ฉู่ฉื่อ” จัดพิมพ์โดยมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป ในปี พ.ศ.2532 และชื่อเสียงของ ยง อิงคเวทย์ เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมากขึ้น เมื่อบริษัทนานมี ได้คัดเลือกหัวข้องานแปลจากหัวข้อ “วิวัฒนาการกวีนิพนธ์จีน” มาถ่ายทอดเป็นรูปเล่มพร้อม ๆ กันทีเดียว 3 เล่มในปี พ.ศ.2535 คือผลงานกวีชื่ออิง กวีนิพนธ์ฉู่ฉื่อ และกวีนิพนธ์ตระกูลโจโจ โจผี โจสิด และอีกครั้งหนึ่ง เมื่อสำนักพิมพ์อินทพินยังได้นำงานของ ยง อิงคเวทย์ มาเผยแพร่อีกเรื่องหนึ่งใช้ชื่อว่า “ชุดกวีนิพนธ์” ในปีเดียวกัน ขณะที่แวดวงงานแปลบทกวีนิพนธ์จีนของไทยได้เสียปูนุชนยุคทองหรือผู้แปลอาวุโสที่มีชื่อเสียงไปรายหนึ่ง ในยุคสมัยเดียวกันนี้ก็ได้มีนักแปลรุ่นใหม่ถือกำเนิดขึ้นและเป็นยุคทองของผู้แปลรายนี้เช่นเดียวกัน ทองแถม นาดจ่าง หรือนามปากกาว่า โชติช่วง นาดอน ได้แสดงผลงานให้เป็นที่ประจักษ์ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2529-2531 มีจำนวน 6 เล่มเช่นเดียวกัน ได้แก่ “เงาพระจันทร์ในคมกระบี่” “คมคำ คมกวี” “กวีเต๋าเถาหยวนหมิง” “ยังมีดอกไม้ให้เธอ” “ในกวีมีภาพในภาพมีกวี” “วิถีแห่งเต๋า” แม้ว่า โชติช่วง นาดอนจะไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาและวรรณคดีจีน เช่น ยง อิงคเวทย์ และ วิชัย พิพัฒนานุกฤษฎ์ แต่ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีลีลาการแปลบทกวีจีนได้เยี่ยมยอด อีกทั้งมีงานแปลบทกวีจีนแพร่หลายก่อนข้างต่อเนื่องเช่นเดียวกับ ยง อิงคเวทย์

ช่วงที่สี่ ระหว่างปี พ.ศ.2546-2553 เรียกว่าเข้าสู่ยุคร่วมสมัยของงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนสำนวนภาษาไทย ซึ่งเป็นยุคที่รุ่งโรจน์ที่สุดของงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณ เหตุที่กล่าวเช่นนั้น เนื่องจาก ประการแรก เป็นยุคสมัยที่มีผู้แปลบทกวีจีนมากที่สุดและมีผลงานแปลออกมาแพร่หลายจำนวนมากที่สุด ทั้งผลงานของผู้แปลรุ่นอาวุโส และผู้แปลรุ่นใหม่ ประการที่สอง วัตถุประสงค์ของการแพร่กระจายงานแปลบทกวีจีนในยุคนี้มีความหลากหลายเช่นเดียวกัน คือมีทั้งเพื่อส่งเสริมการศึกษาภาษาและวรรณคดีจีน เพื่อสนับสนุนกลยุทธธุรกิจการพิมพ์ พิมพ์เผยแพร่ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ซึ่งยังรวมไปถึงมีการเผยแพร่เชิงอนุรักษ์หรือเชิงสืบสานเจตนารมณ์ของผู้แปล ประการที่สาม ลักษณะของสิ่งพิมพ์มีความ

หลากหลาย กล่าวคือ มีทั้งที่เป็นสิ่งพิมพ์เผยแพร่งานแปลบทกวีจีนเฉพาะด้าน ลักษณะของการยกตัวอย่าง เป็นบางส่วนเนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับแขนงวิชาความรู้ที่นั้น ประการที่สี่ ขอบเขตของงานแปลบทกวีจีนมีความครอบคลุมทุกยุคสมัยในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยังได้มีผู้แปลบางรายเห็นถึงความสำคัญของยุคสมัยอันรุ่งโรจน์ของงานกวีนิพนธ์จีนและได้นำผลงานของยุคสมัยนั้นมาแปลโดยเฉพาะ

นักแปลบทกวีจีนที่ถือกำเนิดในยุคนี้ ได้แก่ สุภภัทร ชัยวัฒน์พันธุ์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาและวรรณคดีจีน งานแปลบทกวีนิพนธ์จีนที่สมบูรณ์มีเพียงเล่มเดียวแต่ขอบเขตของงานแปลบทกวีมีความครอบคลุมทุกยุคสมัยสำคัญ ๆ ในประวัติศาสตร์จีน งานแปลบทกวีจีนเฉพาะด้านของคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ เช่น อู๋ บุญภัทร กับงานแปล “ร้อยบทกวีถาง” นุชบา เรืองไทย เจ้าของคอลัมน์ “เรียน โคลงกลอนสมัยดัง” ซึ่งเป็นกลุ่มสามัญชนที่มีส่วนในกระแสการแพร่กระจายงานแปลร้อยกรองจีนในยุคสมัยหลังนี้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ในกระบวนการของสื่อประเภทผู้แปลยังได้พบผู้ที่มีสถานะภาพเป็นเชื้อพระวงศ์หรือเป็นบุคคลชั้นสูงของประเทศ คือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ก็ได้สร้างคุณูปการด้านงานแปลบทกวีจีนเป็นส่งผลให้กระแสความนิยมศึกษาเรียนรู้และซาบซึ้งดื่มด่ำรสกวีนิพนธ์จีนเป็นที่แพร่หลายในวงกว้างยิ่งขึ้น

โดยสรุป หากต้องการผนวกยุคสมัยของการแพร่กระจายวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณรวมกับการแบ่งยุคการแพร่กระจายวรรณกรรมจีนของไทย ก็น่าจะมีวิวัฒนาการที่สัมพันธ์กันดังแผนภูมิที่จะแสดงในหน้าต่อไป

แผนภูมิวิวัฒนาการการแพร่กระจายวรรณกรรมจีนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
(รัตนโกสินทร์ตอนต้น-ปัจจุบัน (พุทธศักราช 2553))

การแพร่กระจายวรรณกรรมจีนประเภทร้อยแก้ว	
ระยะแรก	ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1-6 มีการแปลพงศาวดาร เกี๋ยกพงศาวดาร และอิงพงศาวดาร
ระยะที่สอง	ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 จนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการแปลและปลอมพงศาวดารจีน
ระยะที่สาม	ประมาณ พ.ศ.2478 เป็นต้นมา มีการแปลเรื่องจีนจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ
ระยะที่สี่	ประมาณ พ.ศ.2484 เป็นต้นมา มีการเขียนเรื่องที่ผสมผสานระหว่าง ไทย-จีน
ดำเนินการเปลี่ยนยุคย่อยประเภทกึ่งกลึงภายในนั้นเริ่มได้รับความนิยมนับตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา	
	
การแพร่กระจายวรรณกรรมจีนประเภทร้อยกรอง	
ช่วงที่หนึ่ง ปี พ.ศ.2507-2508 ยุคแตกหน่อ	ผู้บุกเบิก : ขง อิงคเวทย์ แหล่งเผยแพร่ : วารสารจันทร์เกษม
เวลายาวรอดไปราว 5 ปี	
ช่วงที่สอง ปี พ.ศ.2513-2519 ยุควิชาการ (ยุคผลิบาน)	ขง อิงคเวทย์ (2518 จันทร์เกษม) วิชัย พัฒนานุกฤษฎ์ (2518) จ่าง แซ่ตั้ง (2517) อื่น ๆ (ที่ไม่ใช่เป็นสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่งานแปลเฉพาะด้าน) เพ็ชรี สุมิตร (ประวัติวรรณคดีจีน 2516) กระแส มลายากรณ์ (วรรณคดีเปรียบเทียบ 2516) ลีธา พินิจภูวดล (วรรณคดีเปรียบเทียบ 2516)
เวลายาวรอดไปราว 10 ปี	
ช่วงที่สาม ปี พ.ศ.2529-2535 ยุคผลัดใบ (นักแปลรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่นักแปลรุ่นใหม่)	ขง อิงคเวทย์ (2532 เสฐียร โกเศศ 2535 นานมี) โชติช่วง นาดอน (2529-2535)
เวลายาวรอดไปราว 10 ปี	
ช่วงที่สี่ ปี พ.ศ.2546-2553 ยุคทอง	วิลาส มณีวัตร (2542) บุษบา เรื่องไทย (วารสารจีน-ไทย 2545-2552) โชติช่วง นาดอน (สิ่งพิมพ์ประเภทปรัชญาจีน 2548) อู๋ นุญภัทร (2549) สุภัทร ชัยวัฒน์พันธุ์ (2550)
+ 2554 (นอกขอบเขตงานวิจัย)	ยุคประมวลผลของขง อิงคเวทย์ (ผลงานรวมเล่มของ ขง อิงคเวทย์)

(หมายเหตุ การแบ่งยุคสมัยการแพร่กระจายวรรณกรรมจีนในประเทศไทยข้างต้น อยู่ภายใต้หลักฐานที่ยังคงปรากฏหรือสามารถสืบค้นได้ ณ ปัจจุบัน)

3.2 ข้อจำกัดภายใต้ภาวะขับเคลื่อนของการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีน

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

บนเส้นทางการแพร่กระจายของวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่พบว่า มีบรรยากาศความเคลื่อนไหวเสมือนว่าค่อนข้างจะเสถียรภาพ คือมีผลงานแปลปรากฏอยู่ต่อเนื่องจวบจนปัจจุบันนั้น ปัจจัยหรือพลังขับเคลื่อนสำคัญนี้น่าจะมาจากกลุ่มบุคคล 3 จำพวก ได้แก่ กลุ่มผู้แปล กลุ่มองค์กรที่ให้การสนับสนุนการจัดพิมพ์เผยแพร่ และกลุ่มผู้อ่าน ซึ่งจะว่าไป กลุ่มสุดท้ายนี้อาจจะไม่ใช่กลุ่มที่สื่อพลังได้เข้มแข็งเท่า 2 กลุ่มแรกแต่ก็ถือว่าอยู่ในกระบวนการแพร่กระจายที่ขาดเสียมิได้ ปัจจัยอันเป็นพลังด้านบวกนี้มาจากเงื่อนไขต่าง ๆ กัน เช่น ความรู้ความสามารถในด้านภาษาจีนและภาษาไทย ความสนใจที่มีต่อประวัติศาสตร์ วรรณคดีจีน พื้นฐานทางครอบครัวภายใต้ภาวะเอื้ออำนวยให้ศึกษาวิชาความรู้ การปลูกฝังให้มิ้นิษฐ์รักการอ่านมาแต่เยาว์ และสิ่งสำคัญคือ จิตวิญญาณของความเป็นครู จิตวิญญาณของความเป็นนักวิชาการของผู้แปล และอัตลักษณ์ด้านปณิธานในการธำรงรักษาวัฒนธรรมจีนของกลุ่มลูกหลานจีนในประเทศไทยอันเป็นภูมิหลังสำคัญของบุคคล 3 กลุ่มที่ได้ส่งผลต่อการขับเคลื่อนของกระบวนการแพร่กระจายนี้ได้ดียิ่ง อย่างไรก็ดี บรรยากาศความเคลื่อนไหวนี้ก็ค่อนข้างแตกต่างไปจากความเคลื่อนไหวของงานประพันธ์ประเภทร้อยแก้วอย่างเห็นได้ชัด เช่นพบว่างานประพันธ์ประเภทนวนิยายพงสาวดารก่อนแผ่อิทธิพลในกรุงรัตนโกสินทร์เด่นชัดมากกว่า หรือประเภทนวนิยายกำลังภายใน ซึ่งมีการผลิตงานแปลอย่างต่อเนื่องมีการแพร่กระจายเรื่อยมาจนถึงยุคปัจจุบัน อันที่จริงจากแผนภูมิที่ได้นำเสนอข้างต้นทำให้ยืนยันได้ว่าการแพร่กระจายวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณในกรุงรัตนโกสินทร์นี้ไม่ได้ราบรื่นเท่าใดนัก เมื่อมีการแพร่กระจายไปราว 6-7 ปีก็มักจะต้องเว้นวรรคไปประมาณ 6-10 ปี หรือหากกล่าวถึงกลุ่มบุคคลที่อยู่ในกระบวนการแพร่กระจายงานแปลบทกวีจีนโบราณก็ไม่ได้อยู่ในวงกว้างดังเช่นกลุ่มนวนิยายกำลังภายในและกลุ่มนิยายพงสาวดารจีน ผู้ที่อยู่ในกระบวนการแพร่กระจายร้อยกรองจีนส่วนมากมีลักษณะที่อยู่ “วงใน” เช่น ครู อาจารย์สอนภาษาจีน นิสิตนักศึกษาที่เรียนภาษาจีน รวมไปถึงสถาบันส่งเสริมการตีพิมพ์เผยแพร่งานแปลร้อยกรองจีนเพื่อเป็นตำราประกอบการศึกษาของหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง กลุ่ม “วงใน” กลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มผู้หลงใหลและชื่นชอบบทกวีจีน ซึ่งโดยส่วนใหญ่มีผู้แปลยืนพื้น กลุ่มที่ 3 ก็น่าจะเป็นกลุ่มผู้มีส่วนในการสนับสนุนการพิมพ์เผยแพร่งานแปลดังกล่าว แต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็น “วงใน” วงใด ต่างมีเจตนารมณ์เพื่อต้องการสืบสานและเผยแพร่คุณค่าและความล้ำค่าของงานประพันธ์บทกวีจีนเป็นสำคัญ ในแง่ผู้แปล ก็อาจจะมีเจตนารมณ์เพื่อเผยแพร่ศิลปะการถ่ายทอดภาษาจากต้นฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทยด้วย เป็นต้น

ข้อสังเกตในอีก 2 แง่มุม เช่น จำนวนที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ก็ไม่สูงเช่นงานแปลวรรณกรรมร้อยแก้วบางเรื่องที่ได้รับการพิมพ์เผยแพร่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า หรือบางเรื่องจำนวนมากกว่า 10 ครั้ง นอกจากนั้นยังพบว่าหลังจากที่ได้มีการแพร่กระจายของงานแปลบทกวีจีนโบราณ นับจากปี พ.ศ. 2507 เป็นต้นมาจวบจนถึงปัจจุบันนับประมาณครึ่งศตวรรษ ก็ยังไม่พบปรากฏการณ์ว่า งานแปลบทกวีจีนที่ถูกถ่ายทอดเป็นภาษาไทย

จะส่งอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างไรบ้าง เช่น ไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นแบบเรียนหรือหัวข้อศึกษาสำคัญของการศึกษาในสังคมไทยเช่นวรรณกรรมร้อยแก้วจีนบางเรื่อง หรือไม่พบว่าได้มีสำนวนภาษาที่ปรากฏในบทกวีจีนโบราณที่ส่งอิทธิพลทางด้านภาษา สังคม การศึกษาไทยแต่อย่างใด หรือไม่แม้แต่ได้รับการบรรจุเข้าสู่เนื้อหาในหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาจีนอย่างเป็นทางการให้เป็นระบบเดียวกัน ทั้งนี้ทั้งนั้น น่าจะมาจากข้อจำกัดในแง่มุมต่าง ๆ ได้แก่

ในแง่มุมของผู้แปล ผู้แปลที่จะผลิตงานแปลประเภทวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณมีอยู่จำนวนไม่มาก มีเฉพาะกลุ่มคน “วงใน” ดังแจกแจกข้างต้น กลุ่มผู้แปลมีจำนวนน้อย ผลงานที่เผยแพร่ก็มีจำนวนน้อยตามมา

ในแง่มุมของผู้อ่าน ผู้อ่านส่วนใหญ่เข้าใจว่าการเสพสบทกวีจีน เป็นเพียงการเสพ “รส” ไม่ได้เสพ “ความ” แตกต่างกับการเสพวรรณกรรมร้อยแก้ว ที่ได้ทั้ง “ความ” และ “อรรถรส” ที่ปรากฏอยู่ภายในเนื้อหา งานประพันธ์ประเภทร้อยแก้วมีเค้าโครงเรื่อง มีการลำดับเหตุการณ์ที่สามารถกระตุ้นความสนใจ ความสนุกสนาน ความประทับใจและความกระตือรือร้นให้ติดตามเนื้อเรื่องหรือความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในงานประพันธ์ได้มากกว่า หรืออาจกล่าวได้ว่าธรรมชาติของกลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่นิยมการอ่านเพื่อความบันเทิงมากกว่าเพื่อความสุนทรีย์ (ซึ่งในความเป็นจริงนั้นสิ่งพิมพ์ที่แปลบทกวีนั้นหลายเล่มมีการนำเสนอเนื้อหาสาระทางด้านประวัติศาสตร์และชีวประวัติบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ที่อ่านแล้วได้รับทั้งความรู้และอรรถรสที่ชวนติดตามเป็นอย่างยิ่ง)

ในแง่มุมของสำนักพิมพ์ สำนักพิมพ์ยื่นหยัดด้วยกำลังซื้อของผู้อ่าน ในเมื่อจำนวนผู้อ่านน้อย ก็เป็นธรรมดาที่สำนักพิมพ์ส่วนใหญ่ไม่ยินยอมที่จะตกอยู่ในภาวะความเสี่ยงในการพิมพ์ผลิต

และประการสำคัญ คือ

ในแง่ข้อจำกัดของวรรณกรรมประเภทร้อยกรอง การค้ำค้ำกับความล้าลึกและความสุนทรีย์ในภาษาหนึ่ง ๆ ที่มีวิวัฒนาการสืบเนื่องมานานนับพัน ๆ ปี ย่อมมีรายละเอียดและความลึกซึ้งยากแก่การที่ปวงชนทั่วไปจะสามารถซึมซับและทำความเข้าใจได้ดั่งแท้ ศิลปะงานประพันธ์ร้อยกรองถือว่าเป็นงานฝีมือชั้นสูงสุดด้านงานประพันธ์ของบุคคลชั้นสูงทางสังคมและกลุ่มปัญญาชนที่ยุคสมัยหนึ่งขนานนามกันว่ากลุ่ม “สุชน” นับแต่โบราณกาล ชนชาวจีนให้คุณค่าแก่ผู้มีคุณค่าโดยมองผ่านคุณค่าของบุคคลเหล่านั้นจากคุณลึกลับทางภูมิปัญญา ความลุ่มลึกทางปรัชญา ความเฉลียวฉลาดและปราณีตทางวรรณศิลป์ คุณธรรมจริยธรรมที่พึงมี ในเมื่องานร้อยกรองเป็นสิ่งประเมินคุณค่าของ “สุชน” ที่ได้รับการตีค่าว่าควรสูงส่งเช่นนั้น วรรณกรรมร้อยกรองจึงเสมือนถูกลิขิตให้ยากแก่การได้สัมผัสอย่างใกล้ชิด กลุ่มบุคคลที่อยู่ในกระบวนการแพร่กระจายงานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนจึงถูกจำกัดด้วยมูลเหตุทั้งปวงดังความขยาย

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อเสนอแนะด้านหัวข้อวิจัยที่ควรศึกษาต่อยอด

งานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณที่ปรากฏในประเทศไทยเท่าที่ผู้วิจัยศึกษารวบรวมก่อนที่จะเสนอส่งหัวข้อวิจัยนี้พบว่ามีอยู่เพียงชิ้นเดียว คือ งานวิจัย “วิเคราะห์เปรียบเทียบร้อยกรองประเภท “กลอน” ของไทยและร้อยกรองประเภท “ฉือ” ของจีน ของอาจารย์ ถาวร สิกขโกศล ซึ่งงานศึกษาเรื่องแรกนี้ก็ได้นำข้อเสนอแนะหลายประการ แม้ว่าหัวข้อวิจัยเรื่อง “การแพร่กระจายงานแปลร้อยกรองจีนโบราณสมัยกรุงรัตนโกสินทร์” นี้ไม่ได้เป็นงานวิจัยต่อเนื่องจากหัวข้อข้างต้น แต่ก็มีลักษณะเนื้อหาที่สามารถจัดอยู่ในหมวดหมู่เดียวกันได้ และสืบเนื่องจากงานวิจัยประเภทเดียวกันนี้มีอยู่จำนวนไม่มากนัก ผู้วิจัยจึงขออนุญาตนำข้อเสนอแนะจากงานวิจัยเรื่องแรก ผสมกับข้อเสนอแนะของผู้วิจัยในหัวข้อนี้ เพื่อจะได้มองเห็นภาพหัวข้อที่ควรศึกษาในหมวดหมู่ของการศึกษาวรรณกรรมประเภทร้อยกรองจีนของไทยอย่างเป็นลำดับต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะด้านหัวข้อวิจัยที่ควรศึกษาต่อยอดจากงานวิจัยของ ถาวร สิกขโกศล

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยหัวข้อ “วิเคราะห์เปรียบเทียบร้อยกรองประเภท “กลอน” ของไทยและร้อยกรองประเภท “ฉือ” ของจีน โดยถาวร สิกขโกศล ประกอบด้วย

- (1) เปรียบเทียบเฉพาะรูปแบบกลอนกับชื่อตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบันอย่างละเอียดทุกชนิด ทั้งที่ยังเป็นเพลงพื้นบ้านและที่นำมาใช้ในวงกวีแล้ว
- (2) เปรียบเทียบชื่อสมัยเดียวกับกลอนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอย่างละเอียดทุกแห่งทุกมุม
- (3) เปรียบเทียบชื่อนิทานสมัยราชวงศ์หมิง (弹词) กับกลอนนิทาน
- (4) เปรียบเทียบชื่อสมัยใหม่กับกลอนสมัยใหม่
- (5) เปรียบเทียบชื่อเพื่อชีวิตกับกลอนเพื่อชีวิต
- (6) เปรียบเทียบศิลปะการแต่งกลอนและชื่อเฉพาะบางแง่อย่างละเอียด เช่น ศิลปะการใช้สัญลักษณ์
- (7) เปรียบเทียบหลีกเลี่ยงกับสุนทรภู่ซึ่งมีประวัติชีวิตและท่วงทำนองกวีนิพนธ์คล้ายคลึงกันมาก

ข้อเสนอแนะด้านหัวข้อวิจัยที่ควรศึกษาต่อยอดจากงานวิจัยของ จรัสศรี จิรภาส

- (1) ศึกษาการแพร่กระจายของวรรณกรรมร้อยกรองจีนสมัยใหม่และร่วมสมัยในสำนวนภาษาไทย
- (2) ศึกษาวิเคราะห์การแพร่กระจายของวรรณกรรมร้อยกรองจีนประเภท “ฉือ” 诗 ในสำนวนภาษาไทย
- (3) ศึกษาวิเคราะห์การแพร่กระจายของวรรณกรรมร้อยกรองจีนประเภท “ฉือ” 词 ในสำนวนภาษาไทย

- (4) ศึกษาเปรียบเทียบงานแปลร้อยกรองจีนแต่ละสำนวนในภาษาไทยกับต้นฉบับภาษาจีน
- (5) ศึกษาวิเคราะห์การแพร่กระจายของงานแปลร้อยกรองจีนที่ปรากฏในนวนิยายจีนโบราณแต่ละฉบับ
- (6) ศึกษาวิเคราะห์เทคนิคการแปลวรรณกรรมประเภทร้อยกรองจีนที่ปรากฏในสำนวนภาษาไทย

4.2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านการรังสรรค์งานวิจัยให้มีคุณค่าและความหลากหลายของหัวข้อวิจัย

(1) จีนคดีศึกษาเป็นหัวข้อศึกษาที่มีขอบเขตกว้างขวาง เมื่อได้ลงมือศึกษาหัวข้อหนึ่ง ๆ อาจจะมีประเด็นอื่น ๆ ที่แตกแขนงออกไป ขณะที่ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมการแพร่กระจายของงานแปลวรรณคดีร้อยกรองจีนโบราณในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น พบว่างานแปลบทกวีจีนยุคภายหลังราชวงศ์ชิงที่แพร่หลายในประเทศไทยก็เห็นมีปรากฏอยู่จำนวนหนึ่ง ประกอบด้วยงานแปลกวีนิพนธ์เหมาเจ๋อตง (พิมพ์ครั้งแรกปี 2524) งานแปลกวีนิพนธ์โจวเอนไหหล (พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกเดือนสิงหาคม 2523) และงานแปลกวีนิพนธ์ของนักวรรณคดีสมัยใหม่และร่วมสมัยอื่น ๆ เช่น กวีนิพนธ์อ้ายจิง (พิมพ์เผยแพร่ปี 2526) เป็นต้น โดยส่วนใหญ่เป็นผลงานของ ทวีปวร ดิลก ที่ใช้นามปากกาว่า ทวีปวร (ซึ่งเป็นผู้แปลรุ่นพี่ของโชติช่วง นาดอน) งานแปลของทวีปวรนั้นสามารถศึกษารวบรวมเป็นงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่จะเกิดประโยชน์ทางด้านจีนคดีศึกษาต่อไป

นอกจากนั้น การศึกษาเชิงวรรณคดีเปรียบเทียบในศาสตร์การแพร่กระจายนั้นมีลักษณะของการประมวลข้อมูลเพื่อปูพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อยอดในระดับที่ลึกลงไป งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ข้อแรกคือ เพื่อรวบรวมแหล่งค้นคว้าที่เกี่ยวข้องกับงานแปลประเภทร้อยกรองจีน ดังนั้นจึงคาดหวังว่าน่าจะเป็นเครื่องมือประกอบการศึกษาวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวข้องต่อไปได้ งานวิจัยที่สมควรศึกษาต่อยอด เช่น งานศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณฉบับแปลกับต้นฉบับ การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสำนวนไทยแต่ละฉบับของผู้แปลแต่ละราย หรือการศึกษาสำนวนจีนที่ปรากฏในนวนิยายกำลังภายในที่ได้รับอิทธิพลจากร้อยกรองจีนโบราณต่างเป็นหัวข้อที่ผู้สนใจนำไปศึกษาต่อยอดได้เช่นเดียวกัน

(2) งานวิจัยของไทยจำเป็นต้องเคร่งครัดในหลักทฤษฎีวิจัย นอกจากนั้นมีความจำเป็นที่ผู้วิจัยควรมุ่งเน้นการนำเสนอข้อมูลที่ได้ศึกษาจากเอกสารภาษาต่างประเทศเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเองและผู้อ่าน อีกทั้งยังช่วยพัฒนาศักยภาพการอ่านตำราภาษาต่างประเทศของผู้วิจัยและเพิ่มคุณค่าของงานวิจัยในประเทศของเราด้วย อนึ่ง งานศึกษาวิจัยประเภทการสำรวจความพึงพอใจเป็นการศึกษาบทสรุปของประเด็นปัญหาหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นประเภทงานวิจัยที่นิยมในประเทศไทยมาก แต่งานวิจัยลักษณะนี้ยังไม่สามารถรังสรรค์หัวข้อศึกษาใหม่ได้เท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงควรมีความมุ่งมั่นและพยายามที่จะทำงานวิจัยที่ได้ประโยชน์ในวงกว้างและเชิงลึกเพื่อให้งานวิจัยของไทยมีคุณภาพในระดับสากล

4.3 ข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ด้านการเรียนการสอนและการแปล

(1) รายวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบมีคุณค่าในแง่ที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบ่มเพาะวิสัยทัศน์ เชี่ยวชาญ กว้างไกลและมีความเป็นสากล ความมีเหตุมีผลในการตัดสินใจของปัญหาเชิงบวก การตระหนักรู้ การเตรียมรับและยอมรับสภาพปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผล ในฐานะที่ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จึงสมควรที่จะส่งเสริมศาสตร์ทฤษฎีความรู้วรรณคดีเปรียบเทียบและวรรณคดีสากลเพื่อสร้างบุคลากรและนิสิตให้มีวิสัยทัศน์แบบสากล คือมีความใจกว้าง เข้าใจประวัติศาสตร์ต่างประเทศ มองปัญหาและแก้ปัญหาแบบองค์รวม โดยอาจส่งเสริมศาสตร์แขนงวรรณคดีเปรียบเทียบให้อยู่ในหลักสูตรของอุดมศึกษา ดังเช่นที่ต่างประเทศหลายประเทศให้ความสำคัญ หรือแม้กระทั่งประเทศจีนที่ได้ให้ความสำคัญต่อศาสตร์วิชาวรรณคดีเปรียบเทียบและวรรณคดีสากลโดยได้กำหนดเป็นวิชาบังคับบรรจุอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนของประเทศจีนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา

อนึ่ง ในวัตถุประสงค์ของการจัดพิมพ์เผยแพร่หนังสือของอาจารย์ ยง อิงคเวทย์ไคว้ก่อนข้างชัดเจนว่าเพื่อประโยชน์ด้านการเรียนการสอนวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ฉะนั้น จึงน่าจะมีการสืบสานและเชื่อมโยงเจตนารมณ์ของการเผยแพร่วิชาความรู้ด้านการแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนและประวัติศาสตร์จีนผนวกเข้ากับวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ เพิ่มความเข้มข้นของเนื้อหาโดยเฉพาะด้านการนำเสนอความรู้ประวัติศาสตร์จีน อารยธรรม วัฒนธรรม รวมไปถึงวรรณกรรมจีนที่ได้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบปรากฏในหนังสือวรรณคดีเปรียบเทียบ

(2) การพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการในตำราเรียนหรือเอกสารประกอบการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นรายวิชาใดหรือประเภทใด กรณีที่จำเป็นต้องอ้างอิงชื่อเฉพาะภาษาจีน เจ้าของผลงานควรให้ความสำคัญเคร่งครัดในด้านการถ่ายทอดภาษา หากเป็นไปได้ควรศึกษาจากสำนวนภาษาต้นฉบับ เพราะหากเป็นลักษณะการถ่ายทอดจากภาษาที่สอง มักเกิดปัญหาความคลาดเคลื่อนในเนื้อหา เสียงอ่าน อักษร เป็นต้น

(3) นอกจากนั้น เวลาที่แปลคำเฉพาะจากภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาจีนก็น่าจะมีการกำกับชื่อเป็นภาษาจีนไว้ด้วย เพื่อสะดวกแก่การทำความเข้าใจ สิ่งพิมพ์ที่งานวิจัยนี้ศึกษาหลายเล่มไม่ได้กำกับชื่อบทกวีและชื่อนักกวีเป็นภาษาจีนเอาไว้ทำให้ยากแก่การศึกษาเทียบเคียงเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากประวัติศาสตร์จีนมีความยาวนานหลายพันปี อีกปัญหาหนึ่ง คือ เสียงอ่านในภาษาจีนที่ซ้ำกันนั้นมีอยู่จำนวนมาก เช่น คำว่า อี มีตัวอักษรที่ออกเสียงเดียวกันจำนวนมากกว่า 50 รูปแบบ ดังนั้นการกำกับชื่อภาษาจีนไว้หลังคำเฉพาะเหล่านั้นจะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้แปลและผู้อ่านได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเข้าใจได้ว่าในอดีตที่ผ่านมาประมาณ 20-30 ปีที่แล้ว เทคโนโลยีการพิมพ์ภาษาจีนในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภาษาไทยมีความยุ่งยากอยู่มาก แต่โปรแกรมเวิร์ดรุ่นใหม่ได้อำนวยความสะดวกต่อการปรับเปลี่ยนภาษาในการพิมพ์ ดังนั้นเจ้าของผลงานจึงไม่ควรเพิกเฉยรายละเอียดส่วนนี้

(4) เป็นที่ทราบกันแล้วว่า งานวรรณกรรมร้อยกรองมีบทบาทอย่างสูงในวรรณกรรมร้อยแก้ว บท

กวีจีนที่ปรากฏอยู่ในงานแปลประเภทนวนิยายจีนโบราณ ชาวจีนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญยิ่ง ดังนั้น เวลาแปลนิยายจีนโบราณจึงสมควรเก็บรายละเอียดไว้ด้วยก็จะเป็นการดีมาก

(5) ประการสุดท้าย ดังที่ผู้วิจัยได้โปรยแนวคำสอนของ ล้อม เฟิงแก้ว ที่กล่าวถึงสาระสำคัญของ “วรรณคดี” ได้อ้างอิงไว้ตั้งแต่บทที่ 1 ขอยกเนื้อหากลับมาทบทวนในที่นี้อีกครั้งหนึ่ง ว่า

“วรรณคดีเป็นศิลปะที่มีความงาม ความไพเราะกล่าวได้ว่าวรรณคดีเป็นเครื่องมือที่ใช้สอยเพื่อประโยชน์สุขทางกายประโยชน์สุขทางใจ วรรณคดีมีความเป็นอมตะสืบทอดจากชั่วอายุหนึ่งไปสู่อีกชั่วอายุหนึ่งต่อไป วรรณคดีจึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่ง เมื่อวรรณคดีมีศิลปะที่กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม จึงย่อมถูกจำกัดแหว่งเป็นเฉพาะหมู่เฉพาะกลุ่ม และไม้อาจแลกเปลี่ยนเป็นเงินตรา เครื่องมือใดก็ตามที่มีความงามเป็นที่จับใจ ย่อมเป็นของแน่นอนว่าผู้สร้างเครื่องมือชิ้นนั้นจะต้องใช้ความคิดและฝีมือที่เป็นเยี่ยม ความคิดและฝีมือเป็นเยี่ยมจะต้องเป็นเรื่องสะสมกันมาช้านานในหมู่นักเจ้าของความคิดและฝีมือนั้น ศิลปะจึงเป็นเรื่องที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมของชนชาติ หากมนุษยชนชาติใดยังอยู่ในลักษณะกึ่งหรือป่าเถื่อนแล้ว ย่อมเป็นการยากที่มนุษยชนชาตินั้นจะสร้างศิลปะใด ๆ ขึ้นได้ ศิลปะไม่ว่าแขนงใด ย่อมวิวัฒนาการมาจากเครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ อาจเป็นเครื่องมือที่ใช้สอยเพื่อประโยชน์สุขทางกายประโยชน์สุขทางใจ หรือเพื่อสนองศรัทธาของตนก็ได้ จึงอาจกล่าวอย่างเต็มภาคภูมิว่า ศิลปะคือเครื่องมือที่ได้พัฒนาถึงขั้นที่มีความงามเป็นที่จับใจ เมื่อเครื่องมือใดพัฒนาถึงขั้นงามจับใจแล้ว เครื่องมือชิ้นนั้นจะได้รับการยกย่องว่าจับใจมากกว่าจะใช้เครื่องมืออื่น ๆ เป็นปกติธรรมดา จนบางทีอาจทำให้ห้มองไม่เห็นว่าเป็นเครื่องมือ การศึกษาศิลปะจึงจำเป็นต้องมีการชี้แนะหรือถกเถียงอภิปรายกันระหว่างผู้รู้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำให้การศึกษาศิลปะนั้นมีชีวิตยิ่งขึ้น ที่วรรณคดีเป็นเครื่องมือสื่อความคิด จึงมีส่วนในการรับใช้ชีวิต เช่น ให้แนวคิด ประชญาในการดำรงชีพ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน รับใช้สังคม เช่น ให้เกิดสำนึกร่วมกัน ชี้นำทางในการอยู่ร่วมกัน ชีบทบาทของคนในสังคม รับใช้รัฐ รัฐคือสังคมที่ขยายตัวอย่างเต็มที่ รับใช้ลัทธิศาสนา.....”

ดังนั้นวิชาวรรณคดีจึงเป็นรายวิชาที่มีความสำคัญเป็นอันมาก แม้ว่ากระแสการศึกษาภาษาจีนในปัจจุบันจะหันไปให้ความสำคัญทางด้านภาษาศาสตร์และการศึกษาภาษาต่างประเทศเป็นภาษาที่สอง กระนั้นก็ไม่ควรละเลยวิชาวรรณคดีจีน โดยหลักสูตรวิชาภาษาจีนควรได้กำหนดให้มีรายวิชานี้อย่างน้อย 2 ตัว คือ วรรณคดีจีน 1 และ 2 เพื่อจะได้ศึกษาประวัติวรรณคดีจีนได้ครอบคลุมยุคสมัยของประวัติศาสตร์จีน หรือหากมีการบรรจุรายวิชาการแปลวรรณกรรมจีนด้วยจะเป็นการดียิ่ง การเปิดประเทศและยกระดับการศึกษาสู่อาเซียนจะพัฒนาไปได้ไม่ยั่งยืนหากละทิ้งประวัติศาสตร์และคุณค่าความงามทางวรรณคดี วิชาวรรณคดีไม่ใช่วิชาที่ “ล้าสมัย” แต่เป็นวิชาที่ “แฝงความล้ำสมัย” ตั้งแต่โบราณกาลสู่ปัจจุบันอย่างมั่นคงและถาวร

บรรณานุกรม

ก. สิ่งพิมพ์ที่อยู่ในขอบเขตการศึกษาการแพร่กระจายงานแปลร้อยกรองจีนโบราณในสมัยรัตนโกสินทร์

1. ตำราและหนังสือทั่วไปที่เผยแพร่งานแปลวรรณกรรมร้อยกรองจีนโบราณจำนวนภาษาไทย
จำง แซ่ตั้ง. (2517) บทกวีจีน. กรุงเทพฯ : ลูก-หลาน จำง แซ่ตั้ง.

โชติช่วง นาดอน. (ม.ป.ป.) กวีเต๋าเถาหยวนหมิง. กรุงเทพฯ : ก.ไก่. (พิมพ์ครั้งแรก).

_____. (2530) คมคำคมกวี. กรุงเทพฯ : สมิต.

_____. (2529) เจาพระจันทร์ในคมกระบี่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ชุมศิลป์ธรรมดา.

_____. (ม.ป.ป.) ยังมีดอกไม้ให้เธอ. กรุงเทพฯ : สำนักใบบัว.

_____. (2545) วิธีแห่งเต๋า ชีวิตและผลงานของกวีเต๋าเถาหยวนหมิง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ก.ไก่.

_____. (2531) ในกวีมีภาพในภาพมีกวี. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.

ยง อิงคเวทย์, แปลและเรียบเรียง. (2535) โจโจ โจลิด โจผี 曹操曹植曹丕 ยอดกวียุคสามก๊ก. กรุงเทพฯ :
หยินหยาง.

_____. (2535) ชู่ฉี 楚辭 ผกางามแห่งจีนใต้. กรุงเทพฯ : หยินหยาง.

_____. (2535) ซื่อจิง 诗经 บุษบาช่อแรกของกวีนิพนธ์จีน. กรุงเทพฯ : หยินหยาง.

_____. (2532) วิวัฒนาการกวีนิพนธ์จีน ซื่อจิง : ชู่ฉี. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเสถียร โกเศศ นาคะประทีป.

_____. (2538) ชุดกวีนิพนธ์จีน. กรุงเทพฯ : หยินหยาง.

_____. (ม.ป.ป.) ซื่อเพลงแห่งชีวิตของจีน. กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ.

_____. (2530) ยงนิพนธ์พจน์ไว้อานุสรณ์. กรุงเทพฯ : ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ ยง อิงคเวทย์.

_____. (2532) วิวัฒนาการกวีนิพนธ์จีน ซื่อจิง : ชู่ฉี. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเสถียร โกเศศ นาคะประทีป.

_____. (2554) วิวัฒนาการกวีนิพนธ์จีน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเผยแพร่คุณธรรมเพื่อการสงเคราะห์ จีจิ้นเกาะ
พระราชวงศ์กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร. (2503) พระราชวังบางปะอิน. (ไม่ระบุแหล่งที่พิมพ์).

เพ็ชรี สุมิตร. (2518) ประวัติอารยธรรมจีน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2513) อารยธรรมตะวันออก เล่ม 2. กรุงเทพฯ : (ไม่ระบุแหล่งที่พิมพ์).

นิตยา พลพิพัฒน์พงศ์. (2537) วัฒนธรรมจีน. บัณฑิตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ยาขอบ. (2532) นุปผาในกู่ฉีทอง. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.

_____. (2531) สามก๊กฉนิพก. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.

ล. เสถียรสุด. (2510) ประวัติวัฒนธรรมจีน. กรุงเทพฯ : นานมี.

_____. (2544) ประวัติวัฒนธรรมจีน. กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก.

รังษี อันโสภา. (2521) อารยธรรมจีน. กรุงเทพฯ : วัชรินทร์การพิมพ์.

_____. (2521) อารยธรรมจีน. (เอกสารประกอบการสอน). ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี.

วรทัศน์ เศษจิตกร. (2549) ความฝันในหอบแดง. กรุงเทพฯ : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด.

วัชรระ ชีวะโกเศศรฐ. (2552) มหาจักรพรรดิอันแก่จู่ ผู้โค่นบัลลังก์ฉินซีฮ่องเต้. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.

วิชา มหาคุณ. (2550) เพื่อนรู้ใจแม่ห่างไกลก็เหมือนใกล้กัน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิยุวพุทธพัฒนา.

วิชัย พิพัฒนานุกฤษฎ์. (ม.ป.ป.) ประวัติวรรณคดีจีน. (เอกสารประกอบการสอน). ปัตตานี : มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

วิลาศ มณีวัต. (2542) ชุมมนักกวีโลก. กรุงเทพฯ : บริษัทดับเบิลยูบีพีริ่ง จำกัด.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2538) เกี้ยวแก้วประกายกวี. กรุงเทพฯ :

_____. (2541) หยกใสรายคำ. กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก.

สุภัทร ชัยวัฒน์พันธ์. (2549) ประวัติวรรณคดีจีน. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.

เสาวภาคย์ วรลักษณ์กุล. (2546) ประวัติวรรณคดีจีน. (เอกสารประกอบการสอน). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

อดุลย์ รัตนมันเกษม. (ม.ป.ป.) ไชซี หญิงงามผู้พลิกชะตาแผ่นดิน. กรุงเทพฯ : พลอยตะวัน.

_____. (ม.ป.ป.) เตียวเสี้ยน หญิงงามผู้พลิกกายกำจัดกัณนิ. กรุงเทพฯ : พลอยตะวัน.

_____. (ม.ป.ป.) หวังเจาจวิน. กรุงเทพฯ : พลอยตะวัน.

_____. (ม.ป.ป.) หยางก๊วยเฟย. กรุงเทพฯ : พลอยตะวัน.

อมร ทองสุก. (2551) ปริศนาเป่าปู้ฉิน. กรุงเทพฯ : บริษัทชุมชนหวัดร จำกัด.

อ้อย บุญภัทร. (2549) ร้อยบทกวีฉาง. กรุงเทพฯ : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด.

2. หนังสืออนวนิยายจีนโบราณ

ไคเก็ก. (2506) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

จ่วนเฉียว เล่ม 1-2. (2514) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

จ่วนเฉียว เล่ม 3-5. (2515) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

จอยู่เหม็ง. (2515) พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน พระราชทานเพลิงศพพระนิกรบดี วันที่ 16 ธันวาคม
พุทธศักราช 2515.

เจียงเองก้วน. (ม.ป.ป.) กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.

เจียงฮองเฮา เล่ม 2. (2507) กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า.

เจียงฮองเฮา เล่ม 3. (2507) กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า.

เจิ้งฮองเฮา เล่ม 4. (2507) กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า.

ซัดกักไซ้อัน. (2515) พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน พระราชทานเพลิงศพ วันที่ 10 มกราคม พุทธศักราช 2515.

ม.ป.ท. ม.ป.พ.

ชั้นบ่อเหมา พงศาวดารจีน ฉบับก้าวหน้า เล่ม 1-4. (2506) กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า.

ชั้นบ่อเหมา พงศาวดารจีน ฉบับก้าวหน้า เล่ม 5-6. (2507) กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า.

ไซกิมฮวย นางโลมผู้กู้แผ่นดิน. (ม.ป.ป.) ถกกล เรื่องสุข, ผู้แปล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน.

ช่วยงัก เล่ม 1-5. (2514) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

ไซจิ้น เล่ม 1-4. (2507) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

ไซอิว เล่ม 1-8. (2512) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

ซ้องกั้ง เล่ม 1-8. (2514) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

ไซ้อัน. (2507) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

ไต้้อัน. (2507) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

ตั้งอัน. (ม.ป.ป.) กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.

ตั้งอัน เล่ม 1-2. (2507) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

ตั้งจิ้น เล่ม 1-2. (2507) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

ตั้งจิ้น เล่ม 4-5. (2507) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

ตันเต็กฮั้ว. (2479) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนะพล.

นำซ้อง ฉบับสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์. (ม.ป.ป.) กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.

นำซ้อง เล่ม 1-4. (2508) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

นำบักซ้อง เล่ม 1-3. (2513) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

เนี่ยหน้าอิดซื่อ เล่ม 1. (2515) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

เนี่ยหน้าอิดซื่อ เล่ม 2. (2516) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

บ้านฮ่วยเหลา เล่ม 1-2 ราชวงศ์ซ้อง. (2513) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

บ้านฮ่วยเหลา ฉบับสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์. (ม.ป.ป.) กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.

ห้องสิน. (2505) บริษัทสุรามหาคุณจำกัด. พิมพ์แจกในงานกฐินพระราชทาน. ม.ป.ท. ม.ป.พ.

บุซึกเทียนเล่ม เล่ม 1-2. (2511) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

เปาเล่งตูกงอัน เปาปุ้นจิ้น เล่ม 1-2. (2514) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

พงศาวดารจีน เลียดก๊ก. (2544) ประชา เรื่องวิทย์, ผู้แปล. กรุงเทพฯ : ต้นไม้.

พงศาวดารจีน นำบักซ้อง. (ม.ป.ป.) แปลโดย โรงพิมพ์ไท. ม.ป.ท. ม.ป.พ.

เลียดก๊ก เล่ม 1-2. (2506) กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา.

สามก๊กและตำนานสามก๊ก (เล่ม 1-2). (2471) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒนาการ.

เสापึก. (2510) กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐษา.

สัวัดง. (2509) กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐษา.

สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ. (ม.ป.ป.) ชวยงัก. กรุงเทพฯ : ศรีปัญญา.

หองสิน เล่ม 1. (2506) กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐษา.

หองสิน เล่ม 2. (2506) กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐษา.

หงอได. (2511) กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐษา.

โหวงโหวงเพงปัก. (2513) กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐษา.

โหวงโหวงเพงไซ โหวงโหวงเพงหนา เล่ม 1. (2513) กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐษา.

โหวงโหวงเพงไซ โหวงโหวงเพงหนา เล่ม 2. (2513) กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐษา.

เองเจียดตวัน เล่ม 1. (2516) กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐษา.

อิวกังหนา. (2516) กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐษา.

ไอ้สูย (ไต้ฮองฝางและเซียฮองฝาง) เล่ม 1-3. (2516) กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณฐษา.

3. วารสาร

บุษบา เรื่องไทย. (มีนาคม 2545-ธันวาคม 2552) “เรียนโคลงกลอนสมัยง” วารสารจีน-ไทย 汉泰 สองภาษา

รายเดือน (1-8)

ยง อิงคเวทย์. (มีนาคม - เมษายน 2507) “วรรณคดีสมัยขงจื้อ (กลอนสามร้อยบท)” วารสารจันทรเกษม.

(57) หน้า 40-52.

ยง อิงคเวทย์. (พฤษภาคม - มิถุนายน 2508) “อันเนื่องมาแต่ “ขุนชีว” ของขงจื้อ”. วารสารจันทรเกษม.

(58) หน้า 32-48.

ยง อิงคเวทย์. (มีนาคม - เมษายน 2508) “ตำนานขนมจ้างและจันตกวีคนแรกขงจีน”. วารสารจันทรเกษม.

(63) หน้า 24-68.

ยง อิงคเวทย์. (กรกฎาคม - สิงหาคม 2508) “ตำนานขนมจ้างและจันตกวีคนแรกขงจีน”. วารสาร

จันทรเกษม. (65) หน้า 18-71.

ยง อิงคเวทย์. (กรกฎาคม-สิงหาคม 2508) “ตำนานขนมจ้างและจันตกวีคนแรกขงจีน”. วารสารจันทรเกษม.

(65) หน้า 58-72.

ยง อิงคเวทย์. (2513) “วรรณคดีสมัยอื่น ก. บทประพันธ์แบบฟู”. วารสารจันทรเกษม. หน้า 64 - 86.

ยง อิงคเวทย์. (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2509) “วรรณคดีสมัยอื่น ข. กรมดุริยางค์และกลอนโบราณ”. วารสาร

จันทรเกษม. (72) หน้า 64-86.

ยง อิงคเวทย์. (กันยายน – ตุลาคม 2509) “วรรณคดีสมัยสั้น ข. กรมดุริยางค์และกลอนโบราณ”. วารสาร
 จันทรเกษม. (72) หน้า 36-52.

ยง อิงคเวทย์. (พฤษภาคม – มิถุนายน 2507) “อันเนื่องมาแต่ขุนซิงของขงจื้อ”. วารสารจันทรเกษม.
 (58) หน้า 32-48.

ยง อิงคเวทย์. (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2519) “เทวทวิหลิเปื้อ”. วารสารจันทรเกษม. (133) หน้า 22-47.

ยง อิงคเวทย์. (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2513) “โจโฉ โจสิต โจผี ยอดกวียุคสามก๊ก”. วารสารจันทรเกษม.
 (92) หน้า 4-29.

ยง อิงคเวทย์. (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2519) “เตาโม่ อรรถกวีที่ยิ่งใหญ่สมัยดัง”. วารสารจันทรเกษม.
 (128) หน้า 8-32.

4. วิทยานิพนธ์

ถาวร สิกขโกศล. (2526) วิเคราะห์เทียบร้อยกรองประเภท “กลอน” ของไทยและร้อยกรองประเภท
 “ซือ” ของจีน. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ข. สิ่งพิมพ์ประกอบการอ้างอิงหรือคู่มือศึกษาวิจัย

1. ตำราและหนังสือทั่วไป

กระแสร่ม มลายากรณ์. (2516) วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.

คารรังต้น กุ์ศิริช. (2511) ประวัติศาสตร์จีน. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

คึกฤทธิ์ ปราโมชและคนอื่น (2536) สามก๊กวรรณทัศน์. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.

จันทร์ฉาย ล้ออริคม. (2542) ประวัติศาสตร์จักรวรรดิจีน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชาย โพธิสิตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งฯ.

ทองแถม นาถจำนง. (2530) กว่าจะมาเป็นจีน จีนชื่อองเต้. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.

ตรีศิลป์ บุญขจร. (2553) ด้วยแสงแห่งวรรณคดีเปรียบเทียบ---วรรณคดีเปรียบเทียบ: กระบวนทัศน์และ
 วิธีการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประสงค์ สุ่นศิริ. (2536) อยู่อย่างจีน. กรุงเทพฯ : กตัญญู.

มาลโรซ์ อ็องเดร์. (2540) เสน่ห์ตะวันออก. กรุงเทพฯ : ฟ้าใส.

มหาวิทยาลัยครุฑน่านจิง, มหาวิทยาลัยครุฑอันฮุย. (2550). ประวัติศาสตร์ประเทศจีน. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.

เรื่องรอง รุ่งรัศมี วิเวก สานติธรรม แปลและเรียบเรียง. (2530) ตำรามณีปัญญา ปรัชญาวิทยานิพนธ์จีนโบราณ.

กรุงเทพฯ : ศยาม

- ล้อม เฟิงแก้ว. (2549) วายเวิงวรรณคดี. กรุงเทพฯ : พิมพ์คำ.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2543) วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : สำนักธรรมชาติ.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร บรรณาธิการ. (2532) ศิลปวัฒนธรรมไทย-จีนศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิภา กงกะนันทน์.
- ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์. (2526) รวมบทความอารยธรรมตะวันออก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- ศรีอินทรายุทธ (นายสี). (ม.ป.ป.) ศิลปการแห่งกลอน. กรุงเทพมหานคร : ทัพหน้ารวม.
- สุกิจ นิมมานเหมินท์. (2516) คนแซ่หลี. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น.
- สิทธา พินิจภูวดล. (2521) วรรณคดีเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- หวาง เฟิง. (2547) แลหลังประวัติศาสตร์จีน. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- ทำนุ นวยุค, ผู้แปล. (2532). เปิดกรุความร้นลับ 8,000 ปี ประวัติศาสตร์จีน. กรุงเทพฯ : ยินหยาง.
- อัสนี พลจันทร์, ศรีอินทรายุทธ. (ม.ป.ป.) ศิลปการแห่งกาพย์กลอน. กรุงเทพฯ : ทัพหน้ารวม.

2. วารสารและวิทยานิพนธ์

- ขวัญดี รักพงศ์. (ตุลาคม-ธันวาคม 2520) “วิวัฒนาการของวรรณกรรมจีนแบบจีนและเกี่ยวกับจีนใน
ภาษาไทย” กรุงเทพฯ : วารสารธรรมศาสตร์. (7) หน้า 102-134.
- เจือ สตะเวทิน. (กันยายน – ตุลาคม 2510) “กวีนิพนธ์ ประเภทแรกของไทย”. กรุงเทพฯ : วารสาร
จันทร์เกษม (78) หน้า 4-9.
- ประจักษ์ ประกายพิทยากร. (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2513) “วรรณกรรมจีนในภาษาไทย”. กรุงเทพฯ :
วารสารจันทร์เกษม. (97) หน้า 42-56.
- สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (พฤษภาคม – มิถุนายน 2508) “วิวัฒนาการของการแปลวรรณกรรม”. กรุงเทพฯ :
วารสารจันทร์เกษม. (64) หน้า 54-67.
- จรัสศรี จิรภาส. (2548). งานวิจัยการประเมินหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาภาษาจีน ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. 2544. สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ฉัตรชัย สุกระกาญจน์. (2522). งานวิจัยการศึกษาประเภทของเรื่องสั้นที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2511-2520
ปริญญาานิพนธ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ก. เอกสารภาษาต่างประเทศ

1. ด้านประวัติวรรณคดีจีน

- 陈松岑著 (1999). 语言变异研究[M]. 广州: 广东教育出版社.
- 陆侃如, 冯沅君 (2009). 中国诗史[M]. 济南: 山东大学出版社.

- 李维(1996). 诗史[M]. 北京: 东方出版社.
- 陈钟凡(1926). 中国韵文通论[M]. 上海: 中华书局.
- 贺新辉(1987). 宋词鉴赏辞典[M]. 北京: 北京燕山出版社.
古籍出版社. (第1版, 1979-1980)
- 江矾(1985). 诗经学论丛[M]. 台北: 崧高书社.
- 蒋长栋(2008). 中国韵文文体演变史研究[M]. 长沙: 岳麓书社
- 刘墉(2009). 唐诗句典[M]. 北京: 中国盲文出版社.
- 卢冀野(1941). 词曲研究[M]. 上海: 中华书局.
- 后功(2000). 诗文声律论稿[M]. 北京: 中华书局.
- 邱燮友著译(1983). 新译唐诗三百首[M]. 台湾: 三民书局印行. 5月修订三版))
- 丘琼荪(1985). 诗赋词曲概论[M]. 北京: 北京市中国书店.
- 马银琴(2006). 两周诗史[M]. 北京: 社会科学文献出版社.
- 谭真明. 论古代小说中的“有诗为证” [J]. 齐鲁学刊. (2006) (3): 80-84
- 王铁麟(2004). 中国诗词[M]. 上海: 上海人民美术出版社.
- 王易(1932). 词曲史[M]. 上海: 神州国光社.
- 徐敬修(1925). 诗学常识[M]. 上海: 大东书局.
- 吴丈蜀(2000). 词学概说[M]. 北京: 中华书局.
- 杨鸿烈(1928). 中国诗学大纲[M]. 上海: 商务印书馆.
- 萧涤非等(1983). 唐诗鉴赏辞典[M]. 上海: 上海辞书出版社.
- 谢玉冰: 西游记在泰国之研究, 台湾: 中国文化大学硕士学位论文, 1992年12月5日
- 泽田总清(1937). 中国韵文史[M]. 上海: 商务印书馆.
- 袁行霈主编(2005). 中国文学史(第1-4卷)[M]. 第2版. 北京: 高等教育出版社.
- 周满江(1991). 诗经[M]. 台湾: 鸿泰图书有限公司.
- 朱炳祥(2000). 中国诗歌发生史[M]. 武汉: 武汉出版社.
- 朱东润主编(2008). 中国历代文学作品选(上、中、下编)[M]. 再版. 上海: 上海

2. ด้านทฤษฎีวรรณคดีเปรียบเทียบและวรรณคดีสากล (ภาษาต่างประเทศและภาษาไทย)

- 陈惇、刘象愚(2000). 比较文学概论[M]. 北京: 北京师范大学出版社.
- 陈惇 刘象愚(2000). 比较文学概论[M]. 北京: 北京师范大学出版社,
- 胡亚敏(2004). 比较文学教程[M]. 湖北: 华中师范大学出版社.

- 胡亚敏(2006). 比较文学教程[M]. 华中师范大学出版社.
- 乐黛云(2000). 比较文学原理新编[M]. 北京:北京大学出版社
- 乐黛云(2003). 比较文学简明教程[M]. 北京:北京大学出版社.
- 孙景尧(2007). 简明比较文学教程[M]. 江西:江西教育出版社.
- 文言(2006). 文学传播学引论[M]. 辽宁:辽宁人民出版社.
- 杨乃乔(2002) 比较文学概论[M]. 北京:北京大学出版社.

ง. ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

<http://www.shicimingju.com/category/> (รายชื่อบทกวีถึง 300 บท)

<http://www.diyifanwen.com/sicijianshang/tangshisanbaishou/> (รายชื่อบทกวีถึง 300 บท)

<http://baike.baidu.com> (ชื่อผู้รวบรวม “กวีถึง 300 บท”)

<http://xanghun.blog.163.com> (รายชื่อนักกวีแต่ละยุคสมัย)

<http://www.poptool.net/chinese> (รายชื่อนักกวีแต่ละยุคสมัย)